

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Socialinės pedagogikos magistrantūros studijų programa

Lina Bartkevičiūtė

**KINTANČIOS APLINKOS VEIKSNIŲ ĮTAKA SOCIALINIO
PEDAGOGO VEIKLAI**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovas –
doc. dr. Adolfas Juodraitis*

2013

Magistro darbo santrauka

Darbe atlikta teorinė kintančios aplinkos veiksnių įtaka socioedukacinės veiklos ypatumams *analizė*.

Išsikelta *hipotezė*, kad kintanti visuomenė dažnai lemia specifinį ugdytinių problemų pobūdį, taip socioedukacinės pagalbos teikimo kryptys, formos reikalauja papildomų socialinio pedagogo kompetencijų.

Interviu metodu buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – ištirti socialinio pedagogo profesinę veiklą įtakančius veiksnius. Kokybinio tyrimo gautiems duomenims apdoroti naudotas *turinio* (angl. *content*) *analizės metodas*.

Tyrimo dalyvavo 10 socialinių pedagogų. 8 socialiniai pedagogai dirba bendrojo lavinimo mokykloje ir 3 vaikų globos namuose. Vienas respondentas dirba abiejų tipų organizacijose – bendrojo lavinimo mokykloje ir vaikų globos namuose.

Empirinėje dalyje nagrinėjama socioedukacinės veiklos charakteristika, ugdytinių problemų pobūdis bendrojo lavinimo institucijoje ir vaikų globos įstaigoje, atskleidžiamos pagrindinės veiklos kryptys, forma, socialinio pedagogo veiklą apsunkinantys bei profesinę sėkmę lemiantys veiksniai ir socialinio pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai.

Svarbiausios empirinio tyrimo *išvados*:

Vaikų problemų pobūdis bendrojo lavinimo institucijoje daugiausia susijęs su mokyklos ir pamokų nelankymu, žema mokymosi motyvacija, socialinių įgūdžių stoka ir bendravimo problemomis bei su individualiaisiais mokinių ugdymo(si) poreikiais, taip pat dėl žalingų įpročių pasireiškimo. Vaikų problemų pobūdis vaikų globos įstaigoje yra labiausiai susijęs su delinkventinio elgesio apraiškomis, išgyvenamu psichologiniu skausmu – sielvartu, save žalojančiu, autodestruktyviu elgesiu. Veiksmingiausias darbo metodas dirbant su problemų turinčiais vaikais yra pagalbos individualizavimo ir diferencijavimo metodas, kuris pasireiškia individualiu darbu grindžiamu vaiko pažinimu ir jo poreikių identifikavimo procesu bei socialinių įgūdžių plėtote ir praktine ugdomąja veikla.

Socialinio pedagogo darbą apsunkina tėvų abejingumas ir atsiribojimas nuo vaiko problemos sprendimo proceso, atsakomybės delegavimas pedagogams ir pedagogų darbo neįvertinimas ir supratingumo stoka. Socialinio klimato blogėjimas, kuris pasireiškia socialinės rizikos grupių vaikų daugėjimu taip pat šeimos autoriteto silpnėjimu. Socialinio pedagogo profesinę sėkmę lemia lygiaverčio santykio su ugdytiniais kūrimas, kuris grindžiamas pripažinimu ir pasitikėjimu, taip pat pagalba ugdytiniais priimant sprendimus. Ne mažiau svarbus reiškinys komandinis darbas su kolegomis, tėvais bei vadovo palaikymas. Profesinė sėkmė labai priklauso nuo socialinio pedagogo asmenybės charakterizuojančių veiksnių ir darbo

principų: profesinė orientacija ir patyrimas, socialinė kompetencija darbovietės tipas, asmeninės ir profesinės savybės.

Socialinio pedagogo profesijos pasirinkimo svarbiausias motyvas – asmeniniai interesai, kurie paskatino šios profesijos pasirinkimą, taip pat noras padėti bei pašaukimas.

Pasitvirtino hipotezė, kad kintanti visuomenė reikalauja naujų socialinio pedagogo kompetencijų ir lemia ugdytinių problemų pobūdį bei socioedukacinės pagalbos teikimo kryptis, forma.

Esminiai žodžiai: socioedukacinė veikla, vaikai turintys problemų, bendrojo lavinimo institucija, vaikų globos įstaiga.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	5
1 skyrius. KINTANČIOS APLINKOS VEIKSNIŲ ĮTAKA SOCIOEDUKACINĖS VEIKLOS YPATUMAMS: TEORINIS APIBENDRINIMAS	8
1.1. Socialiniai pokyčiai visuomenėje	8
1.2. Visuomenės transformaciją įtakojantys veiksniai ir poveikis žmogui	11
1.3. Socioedukacinės veiklos samprata, raiška ir turinys	13
1.3.1. Socialinio darbo ir socioedukacinės veiklos sampratų palyginimas	15
1.4. Socioedukacinė pagalbos samprata ir veiklos apibrėžtis	17
1.4.1. Socioedukacinė pagalba socialinės rizikos šeimai samprata	19
1.5. Socioedukacinėje veikloje pasireiškiantis rizikos veiksnys: stresas, nerimas ir jo apraiškos formos	23
2 skyrius. KINTANČIOS APLINKOS VEIKSNIŲ ĮTAKA SOCIALINIO PEDAGOGO VEIKLAI TYRIMAS	27
2.1. Tyrimo metodika	27
2.2. Tyrimo imtis	28
2.3. Tyrimo rezultatų analizė ir interpretavimas	29
2.3.1. Socioedukacinę pagalbą teikiančių specialistų profesinės veiklos charakteristika	29
2.3.2. Socioedukacinę veiklą apsunkinantys bei profesinę sėkmę lemiantys veiksniai	38
2.3.3. Socialinio pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai.....	45
Išvados	52
Literatūros sąrašas	54
Summary	59
Priedai	61

Įvadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Gyvename besikeičiančiame pasaulyje. Šiuolaikinė informacinė visuomenė žmogui kelia vis naujus reikalavimus, reikalauja ugdyti šiandienai būtinausius įgūdžius. Remiantis Lukšiene (2000), reikia ieškoti individo ir visuomenės bendrų lūkesčių, o tai būtų bendražmogiškosios vertybės, kurios kintant gyvenimui įgauna vis naujas formas, tačiau nepraranda svarbos.

Nors 1990 m. mūsų šalyje vyko kone svarbiausi pokyčiai nuo kurių priklausė šalies ateitis ir gerbūvis. Nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvoje, švietimas buvo pripažintas pamatiniu visuomenės raidos veiksmu, kurio paskirtis – duoti pagrindą dinamiškai atsinaujinanciai visuomenei, atvirai ir kritiškai visuomenės sąmonei atotrūkis tarp Lietuvos ir Vakarų Europos švietimo sistemų pasirodė milžiniškas. „Reformuoto ugdymo pagrindinis tikslas – savarankiška ir kūrybinga, maksimaliai jau mokykloje savo gebėjimus išskleidžianti asmenybė“ (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992, p. 5).

Tam tikrame socialiniame kontekste socializacijos procesas gali būti nepilnavertiškas dėl žalingą poveikį turinčių veiksnių (negalės, materialinio nepritekliaus, tėvų nepriežiūros, kurią nulemia priklausomybės ligos alkoholizmas, narkomanija ir pan.) tokiu atveju vienareikšmiškai yra reikalinga socialinio pedagogo pagalba. Socialinio pedagogo vaidmuo įgyja didelę reikšmę, kai reikia efektyviai įgyvendinti tikslus, greitai prisitaikyti prie nuolat besikeičiančių reikalavimų – naujų technologijų, didėjančio pagalbos poreikio, profesionalaus problemų sprendimo.

Socialinė pedagogika kaip savarankiška mokslo šaka Lietuvoje yra pakankamai jauna lyginant su kitomis Europos šalimis. Socialinių pedagogų poreikis mūsų šalyje atsirado tik atkūrus Nepriklausomybę 1991 m., kuomet išryškėjo daugybė socialinių – ekonominių problemų. Leliūgienės, Giedraitienės ir Rupšienės (2006) teigimu, perėjimas prie rinkos ekonomikos sukėlė nelauktas socialines problemas (skurdą, nedarbą, būsto stygių, lygių galimybių disbalansą), kurios tiesiogiai paveikė labiausiai pažeidžiamas visuomenės grupes (senus ir pagyvenusius, neįgaliuosius, daugiavaikes šeimas, rizikos grupių šeimų vaikus). Šioje socioekonominėje situacijoje Lietuva pasirinko strategiją – panaudoti tuos socialinių problemų sprendimų būdus, kurie pastaraisiais dešimtmečiais buvo plėtojami daugumoje modernių gerbūvio valstybių, t. y. kurti stabilią socialinės apsaugos sistemą (socialinį gerbūvį) ir profesionaliai teikti socialines paslaugas, „amortizuojant“ socialinių problemų poveikį bei kuriant socialinių problemų prevencijos modelius.

Žmonijos raidos istorijoje evoliucionavo ir daug kartų transformavosi visuomenė ir ją sudarantys tokie elementai kaip kultūra, švietimas, religija, socialinių institucijų vaidmens svarba žmonių gyvenime. Visą tai galima pavadinti socialiniais pokyčiais, kurie yra neišvengiami nei

vienoje visuomenėje. Kitą vertus galima teigti, kad tai inovacijos proceso raiška. Rinkevičius (2009) yra pažymėjęs, jog inovacija yra vienas iš kultūros kitimo procesų. Galima sakyti, kad kiekviena kultūra susideda iš inovacijų, kurios vėliau tampa pastoviais kultūros elementais. Visose visuomenėse vyksta nuoseklus augimo ir tobulėjimo procesas, kuris paremtas piliečių socialiniu užimtumu, švietimu(si), socialine-educacine veikla tai yra natūraliai suvokiamas reiškinys, kuris pagrįstas kasdieniniu patyrimu.

Visuomenę ir joje vykstančius socialinius pokyčius nagrinėja Giddens (2005), Matulionis (2002), Liubinienė (2002), Leonavičius (1993); mokslo, technologijos ir žinių kūrimo svarbą pabrėžia Rinkevičius (2009), Bakanauskas ir kt., (2008); Leliūgienė (2003), Jankauskas (1993) daugiau dėmesio skiria socializacijos proceso raiškai.

Pastaruoju metu, modernėjanti ir kintanti visuomenė, vykstant visuotinai globalizacijai, kelia vis didesnius reikalavimus socialinės (psichosocialinės) pagalbos teikimo sistemai ir socialinę edukacinę pagalbą teikiančių specialistų kompetencijoms. Ši transformacija turi įtakos kintančiai socialinės (psichosocialinės) pagalbos teikimo poreikio sampratai.

Socioeducacinės veiklos svarbą akcentuoja Štuopytė (2011), Vosylienė (2009), Dirgėlienė, Kiaunytė (2008), Leliūgienė, Giedraitienė, Rupšienė (2006) Zastrow (2004), Indrašienė, (2004), Urbonienė (2004), Kviesskienė (2003), Louise (2003), Leliūgienė (2003, 2003a, 2002), Tidikis (2003) Sutton (1999), Jucevičienė (1998), Aramavičiūtė (1998) Vaitkevičius (1995) ir t.t.

Tyrimo objektas – socialinio pedagogo profesinės veiklos ypatumai kintančioje visuomenėje.

Hipotezė – kintanti visuomenė dažnai lemia specifinį ugdytinių problemų pobūdį, taip socioeducacinės pagalbos teikimo kryptys, formos reikalauja papildomų socialinio pedagogo kompetencijų.

Tyrimo tikslas – ištirti socialinio pedagogo profesinę veiklą įtakojančius veiksnius.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuotos mokslinės literatūros pagrindu konstatuoti kaitą visuomenėje lemiančias tendencijas ir raišką socialiniame kontekste.
2. Ištirti socioeducacinės veiklos charakteristika, ugdytinių problemų pobūdį bendrojo lavinimo institucijoje ir vaikų globos įstaigoje, pagrindines veiklos kryptis, forma.
3. Nustatyti, socialinio pedagogo veiklą apsunkinančius bei profesinę sėkmę lemiančius veiksnius.
4. Atskleisti socialinio pedagogo profesijos pasirinkimo motyvus.

Tyrimo dalyviai (respondentai). Kokybiniame tyrime dalyvavo 10 socioeducacinės pagalbos specialistų, dirbančių Šiaulių miesto ir apskrities bendrojo lavinimo įstaigose ir vaikų

globos namuose, kurių amžius nuo 24 iki 44 metų. Darbo patirtis – nuo 0.7 mėn. iki 18 metų. Tyrimas atliktas 2013 m. balandžio mėnesį.

Tyrimo metodai. Taikyta teorinė mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, apibendrinimas. Empiriniam tyrimui pasirinkta kokybinio tyrimo prieiga. Tyrimo metodas – pusiau struktūruotas interviu. Interviu metu remtasi planu, kuriame buvo numatyti konkretūs klausimai bei pateikimo seka. Kokybinio tyrimo gautiems duomenims apdoroti naudotas turinio (angl. *content*) analizės metodas.

Magistro darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (82 šaltiniai lietuvių, anglų, rusų kalbomis), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 17 lentelių. Prieduose pateikiama interviu klausimai. Darbo apimtis – 60 psl.

1 skyrius. KINTANČIOS APLINKOS VEIKSNIŲ ĮTAKA SOCIOEDUKACINĖS VEIKLOS YPATUMAMS: TEORINIS APIBENDRINIMAS

1.1. Socialiniai pokyčiai visuomenėje

„Žmogaus gyvenimas nepriklauso vien nuo atsitiktinumų ar laisvo pasirinkimo, valdančio mūsų mintis ir veiksmus. Individai kiekvieną dieną daro daug svarbių sprendimų, ir visa tai vyksta milžiniškoje arenoje, kuri vadinasi visuomenė, ir kurią sudaro mažesni vienetai, tokie, kaip tauta, šeima, darbo kolektyvas ir pan.“ (Liubinienė, 2002, p. 4).

„Visuomenė – istoriškai susiformavusi ir besivystanti žmonių, jų ryšių ir santykių visuma“ (Leonavičius, 1993, p. 278).

Remiantis Giddens (2005) nuomone, kultūra ir visuomenė labai glaudžiai susijusios sampratos. Visuomenė – tai tarpusavio santykių sistema, kuri suburia žmones. Visuomenės vienija struktūrizuoti socialiniai santykiai, kurie organizuojami remiantis unikalia kultūra. Jei nėra visuomenės, nėra ir kultūros, nei viena visuomenė negali gyvuoti be kultūros. Be kultūros apskritai nebūtume „žmonės“, bent jau ta prasme, kurią teikiame šiam žodžiui. Neturėtume kalbos save išreikšti, stokotume savimonės, o mūsų gebėjimas mąstyti ar (ir) motyvuoti (daryti išvadas) būtų nepaprastai ribotas.

Apibendrinus kelių autorių požiūrį, būtina pažymėti, kad viena iš visuomenės funkcijų yra individų tarpusavio santykių reglamentavimas, o tai reiškia, kad individas yra priklausomas nuo kitų žmonių, gyvenančių toje pačioje aplinkoje ir privalo gyventi vadovaujantis visuomenėje priimtinomis normomis (Liubinienė 2002, Leonavičius 1993, ir Giddens 2005).

Pagrindinė demokratinės visuomenės funkcija – sudaryti jos nariams palankias gyvenimo sąlygas – darbo, švietimo, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos, saugumo, teisėtvarkos ir pan., kad jie galėtų atskleisti savo gyvybines potencijas ir aktyvumą. Toliau pats asmuo turi pasirūpinti savimi ir savo šeima (Matulionis, 2002). Žmogaus laimės pojūtis priklauso nuo jo paties požiūrio ir darbo, o visuomenės, kaip svarbiausios institucijos, tikslas – padėti individui siekti teisėto gerbūvio.

Kaip teigia Leliugienė (2003), struktūriškai visuomenę sudaro daugybė tarpusavio sąveikos ryšiais susijusių socialinių institucijų – istoriškai susiklosčiusių visuomeninio žmonių gyvenimo reguliavimo formų. Būtent per jas ir vyksta individo socializacija. Įvairių socialinių institucijų vaidmuo individo socializacijos raidoje nevienodas. Vienos turi tik stichinį, trumpalaikį poveikį, kitos vykdo tikslingo bei nuoseklaus poveikio asmenybės formavimuisi

funkciją. Socializacijos institucijomis, prasmingai veikiančiomis augantį individą, laikoma: šeima, kultūra, religija ir švietimas.

Galima teigti, kad šios keturios institucijos turi didžiausią poveikį ne tik vaikui, bet ir suaugusiam žmogui. Pirmiausia ir daugiausia dėmesio derėtų skirti šeimos gerovės užtikrinimui tiek valstybės, tiek ir individualiu mastu. Jeigu šeima bus sveika ir pilnavertė valstybės ląstelė, kuri deramai atlieka jai pavestas funkcijas, tuomet galima laukti produktyvesnių rezultatų visose visuomenės funkcionavimo srityse.

Liubinienė (2002) pažymi, kad vykstant socializacijai, vaikai išmoksta būti pilnaverčiai savo visuomenės nariai. Socializacijos procese iš kartos į kartą yra perduodama kultūra ir tokiu būdu visuomenė gali išsilaikyti. Taip pat socializacija yra savęs atskleidimo procesas. Visuomenėje augantis žmogus pamažu įgyja savo tapatybės jausmą, išugdomos išskirtinės asmens savybės, atsiranda savivoka ir savianalizė. Taigi socializacija formuoja individualią asmenybę nuo gimimo iki mirties. Socializacija reiškiasi kaip aktyvus mokymasis. Vaitkevičius (1995) teigia, kad socializavimas – žmogaus adaptavimasis jį supančių žmonių bendrijoje.

„Socializacija – vaikystėje prasidedantis procesas: išmokdamas visuomenės normų, dėsnių ir gyvenimo būdo, asmuo tampa visuomenės nariu“ (Kvieskienė, 2003, p. 8).

Liubinienės (2002) nuomone, naujos technologijos – socialinių pokyčių variklis. Masinės informacijos priemonės gali būti apibrėžiamos, kaip technologinė įranga naudojama tam tikro turinio pvz., informacijos rinkimui, gavimui ir perdavimui. Vienas šios technologijos aspektų yra komunikacija. Keičiantis komunikacijos priemonėms, keičiasi ir socialinis gyvenimas. Naujos technologijos, kurių diegimas atneša daug teigiamų permainų žmogaus gyvenimui, turi ir neigiamų pusių. Pirmiausia, tai neigiamas poveikis aplinkai – gamtos tarša. Demografiniai pokyčiai, vykstantys planetoje, taip pat atneša daug pasikeitimų. Didelių miestų spūstis, transporto kamščiai jau nebeprimena mažų miestelių ar kaimelių ramaus gyvenimo. Dideli pasikeitimai vyksta ir keičiantis gyventojų sudėčiai. Pailgėjus gyvenimo trukmei, vakarų visuomenės vis labiau sensta. Migracija taip pat sukelia didelius pokyčius. Dėl migracijos ištuštėjo kaimo vietovės, išsiplėtė miestai, susimaišė tautybės ir rasės.

Pasak Liubinienės (2002), išradimai, mokslo vystymasis skatina kurti naujus objektus, generuoti naujas idėjas ir naujus socialinės veiklos modelius. Mokslinių tyrimų ir atradimų įtaka visuomenės transformacijai yra nepaprastai didelė. Dėka tarptautinės prekybos, migracijos, ekonomikos, komunikacijos vystymo, skirtingų kultūrų sukurti įvairūs produktai plačiai paplito po visą pasaulį. Materialūs dalykai sklinda greičiau, nei idėjos, požiūriai ar įsitikinimai.

Mes gyvename technologijų amžiuje, todėl neretai sunku neatsilikti ir kartu žengti su modernėjančia visuomene, adaptuotis prie naujos aplinkos ir jos reikalavimų.

Socialinius pokyčius galime apibrėžti kaip kultūros ir socialinių institucijų transformaciją. *Socialiniams pokyčiams būdingi bruožai:*

1. Socialiniai pokyčiai vyksta visur, nors jų mastas skiriasi. Kai kurios visuomenės keičiasi sparčiau, nei kitos. Materialioji kultūra kinta greičiau, nei dvasinė (idėjos, įsitikinimai, pažiūros).
2. Socialiniai pokyčiai kartais yra pageidautini ir siektini, bet dažnai jie vyksta neplaningai. Net ekspertai, diegiantys naują energijos rūšį ar produktą, ne visada sugeba numatyti, pokyčių pasekmes. Automobilių pirmtakai negalėjo net įsivaizduoti, kad jų sukurtos mašinos nusineš tiek daug gyvybių visame pasaulyje.
3. Socialiniai pokyčiai dažnai sukelia nepasitenkinimą. Kaip rodo automobilio istorija, dauguma pokyčių sukelia tiek teigiamas, tiek neigiamas pasekmes. Kapitalistai džiaugėsi industrine revoliucija, nes technologijos pažanga padidino darbo našumą ir leido gauti didesnę pelną. Tačiau darbininkai, bijodami, kad mašinų atsiradimas sumažins darbo vietų skaičių, priešinosi šiam progresui visokiais būdais.
4. Vieni pokyčiai yra svarbesni ir ilgaamžiškesni, kiti ne tokie svarbūs ir trumpalaikiai. Aprangos moda – gali būti tik sezoninė, kai, tuo tarpu, naujas technologinis išradimas – kompiuteris, lėmė naujos informacinės eros pradžią ir žinių visuomenės sukūrimą (Liubinienė 2002).

Bakanauskas ir kt., (2008) teigia, kad pasaulio mokslininkai, politikai, visuomenės veikėjai vieningai pripažįsta, kad ekonominio augimo tempai, žmonių socialinė gerovė, *subalansuota ūkio plėtra* pastaruoju metu vis labiau priklauso nuo *naujų žinių kūrimo ir jų praktinio panaudojimo procesų intensyvumo*, visų piliečių galimybės pasinaudoti tomis žiniomis tobulinant savo gyvenimą. Trumpiau tariant – nuo žinių visuomenės formavimosi ir plėtojimosi sistemų funkcionavimo efektyvumo. Žinių visuomenė – tai visuomenė, intensyviai kurianti naujas žinias, sugebanti sutelkti informaciją apie įvairių sričių mokslo, kultūros ir technologijų naujoves, nuolat besimokanti ir žiniomis remianti savo veiklą bei visas gyvenimo sritis. Bakanausko ir kt. nuomone, naujų žinių kūrimas (moksliniai tyrimai) – labai svarbi žinių visuomenės formavimosi ir brendimo sritis. Kuo stipresnis šalies mokslinis potencialas, tuo geresnės galimybės plėtoti kitas žinių visuomenės sritis ir ypač žiniomis grįstą ekonomiką.

Lietuvos statistikos departamento (2012) duomenimis, išlaidos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbams 2011 m. sudarė 0,92 procento bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP). 2011 m. šalyje mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau – MTEP) darbams buvo skirta 974,3 mln. litų, palyginti su 2010 m., padidėjo 216,1 mln. litų, arba 28,5 procento, ir

sudarė 0,92 procento BVP (2010 m. – 0,80 proc.). Didžiausią išlaidų MTEP dalį pagal finansavimo šaltinius sudarė valstybės biudžeto lėšos – 42,3 procento, verslo įmonių lėšos – 28,1, užsienio lėšos – 28,4, aukštojo mokslo ir ne pelno institucijų lėšos – 1,2 procento. Džiugu, kad moksliniai tyrimai sulaukia vis daugiau pripažinimo ir finansavimo.

Žinių visuomenė – tai visuomenė, kurioje kiekvienas jos narys yra išsilavinęs, kompetentingas, sugebantis greitai prisitaikyti prie pasikeitusių veiklos bei gyvenimo sąlygų, jei reikia – keisti darbo sritį, specialybę. Tokiu visuomenės narys gali tapti tik įgydamas atitinkamą išsilavinimą ir turėdamas sąlygas nuolat tobulintis. Akivaizdu, kad žinių visuomenės sudėtinė dalis yra – žinių įgijimo (visuomenės narių mokymosi) sistema (Bakanauskas ir kt., 2008).

Šiandien, mūsų šalis, Lietuva yra besikurianti žinių visuomenė lyginant su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis ir Vakarų Europa. Tačiau apskirtai XXI a. apibūdinamas kaip globalizacijos, informacinių technologijų, visuomenės virsmo žinių visuomene amžius. Augantys reikalavimai darbo vietai ir nuolat didėjanti konkurencija daro įtaką mokslo idėjoms, kurių rezultatas – visą gyvenimą trunkantis mokymasis, nuolatinis tobulėjimo procesas.

1.2. Visuomenės transformaciją įtakojantys veiksniai ir poveikis žmogui

Remiantis Jankausko (1993) požiūriu į mūsų amžių, kuris vis dar nesiliauja didžiuotiu tuo, kad jis yra mokslo klestėjimo amžius. Iš pirmo žvilgsnio toks pasididžiavimas, atrodo, yra pagrįstas. Juk, matyt, dar niekada žmonija neturėjo tokio patogaus gyvenimo. Bet netgi šis išoriškas mokslo privalumas jau atsisuka prieš žmogų ekologinių problemų ir iš jų kylančių kūno negalių našta. Tas pats mokslas siūlo būdus savo iškeltoms problemoms spręsti ir taip paradoksaliai pagrindžia savo reikalingumą: patogumas virsta neganda, neganda reikalinga patogumo.

Papildant Jankausko (1993) mintį, aukšti civilizacijos bei mokslo pasiekimai, kaip bebūtų apmaudu pridarė nemažai žalos visai ekosistemai. Ironiška tai, kad pats žmogus yra gamtos dalis ir dažnai sąmoningai kenkia pats sau. Pradedant nuo netinkamo gyvenimo būdo toleravimo: žalingų įpročių; netaisyklingos mitybos; menko fizinio aktyvumo, pasyvumo – mažo judėjimo, nesportavimo; nesilaikant miego ir darbo režimo, visa tai gali įtakoti pasireikšti emocinei įtampai, nuovargiui, stresui. Tačiau, kita vertus, tai galbūt natūralus reiškinys šiam laikmečiui, kuris pasižymi masiniu skubėjimu.

XXI a. nulėmė sparčią visuomenės kaitą dėl modernių technologinių pasiekimų (išradimų), visuotinos globalizacijos, kuri reiškiasi kaip iššūkis siekiant užtikrinti stabilų visuomenės funkcionavimą. Dėka naujausių technologijų masiškai plinta globalinė kultūra,

skirtingos visuomenės panašėja dėl tos pačios mados vaikymosi, panašių gyvenimo sąlygų, tokių pat pomėgių t. y. klausomos muzikos stiliaus, žiūrimų kino filmų, valgio ir t.t.

2008 m. pasaulinė ekonomikos ir finansų krizė įtakojo globaliai destruktivius pokyčius visose pasaulio visuomenėse, kurių padarinius jaučiame iki šiol. Ne tik mūsų šalyje, bet ir visoje Europoje vis dar aktualus ir ganėtinai dažnai diskutuojamas įvykis tai pasaulinė ekonomikos ir finansų krizė, kuri lėmė staigius neigiamus ekonominius procesus, stipriai įtakojusius darbo rinką. Darbo rinkos rodikliai rodo stipriai sumažėjusį gyventojų užimtumą, nedarbą, jaunimo užimtumo mažėjimą.

Lietuvos statistikos departamentas (2013), remdamasis gyventojų užimtumo statistinio tyrimo vertinimais praneša, kad 2012 m. nedarbo lygis šalyje sudarė 13,2 procento ir buvo 2,1 procentinio punkto mažesnis nei 2011 m., 2012 m. šalyje buvo 195,2 tūkst. Bedarbių, t. y. 30,9 tūkst. (13,7 proc.) mažiau nei 2011 m. 226,1 tūkst., 2010 m. 291,1 tūkst.

Jaunimo (15–24 metų amžiaus asmenų) nedarbo lygis šalyje 2012 m., palyginti su 2011 m., sumažėjo 5,8 procentinio punkto ir sudarė 26,4 procento.

Nors darbo rinkos rodikliai ne blogėja, o eina geryn, tačiau situacija mūsų šalyje vis dar nėra stabili ir normalizavusi.

Dėl šių, neigiamų krizės sukeltų padarinių – nedarbo tampa vis aktualesnė socialinė parama, o jos gavėjų ratas sparčiai išaugo. Socialinė parama – pagalba, teikiama pinigais arba natūra asmenims, kurie neturi išteklių būtiniesiems poreikiams patenkinti¹.

Dėl krizės vėl išaugo emigracija, dar labiau išryškėjo neigiamos demografinės tendencijos, todėl kyla reali grėsmė valstybės ateičiai bei jos gyvybingumui. Ir ne už kelių dešimtmečių, kaip kad skaičiuoja politikai, o žymiai greičiau. Apie tai plačiai kalbama ir diskutuojama, tačiau realių ir efektyvių veiksmų imtis neskubama, o gal ir nesugebama².

Būtina pažymėti, kad viena iš didžiausių mūsų šalies problemų tai – jaunimo nedarbas, kuris įtakoja emigraciją, o ši kelia grėsmę visos šalies ateičiai. Žymiai sumažėjus jaunuomenei ir darbingo amžiaus žmonių grupei, gresia valstybės išnykimas, kadangi nebebus dirbančiųjų, kurie išlaikys vaikus, neįgaluosius ir pensijinio amžiaus žmones.

Daugiau nei 400 metų emigrantai iš Europos plūdo į Šiaurės ir Pietų Ameriką, Australaziją ir (kiek mažiau) į Afriką. Jie vyko kaip ir dabar ieškoti geresnio gyvenimo sau ir savo šeimoms arba bėgo nuo religinio ir politinio persekiojimo gimtosiose šalyse. Šiandien imigrantų magnetu, traukiančiu savo gerove ir politiniu stabilumu, yra tapusios ekonomiškai

---

¹ Socialinės apsaugos terminų žodynas. *Socialinė parama*. http://sec.lt/pages/zodynas/index_.html (žiūrėta 2013-02-12).

² Lietuvos centro partija. *Krizė Lietuvoje – priežastys, padariniai ir pamokos*. (2011). <http://www.centropartija.lt/aktualijos/163-kriz-lietuvoje-priezastys-padariniai-ir-pamokos> (žiūrėta 2013-03-01).

stabilios Europos Sąjungos šalys (Europos komisija. Komunikacijos generalinis direktoratas 2010).

Kita, viena iš opiausių, šiandieninės visuomenės grėsmių, tai – migracija ne tik šalies bet ir tarptautiniu mastu. Migracija vyksta šalies viduje, kadangi dauguma gyventojų telkiasi didmiesčiuose, todėl miestai perpildyti žmonėmis, vyrauja masinis skubėjimas, greito gyvenimo tempo kultas, išaugo konkurencija visuomenėje dėl darbo vietos, gyvenamo būsto, ugdymosi ir medicinos paslaugų prieinamumo. Didelis nedarbas kaimo vietovėse, todėl ten gyvenantiems vis aktualesnė tampa socialinė parama.

Reikia pripažinti, kad mokslo atradimai ir besikeičianti aplinka inicijuoja ne tik teigiamus pokyčius visuomenėje, tačiau turi ir neigiamą pusę. Visuomenę keičiantys segmentai, turintys žalingą poveikį: ekologinė tarša (ligos), globalizacija, kurios proceso metu prarandamas kultūrinis identitetas, migracija, konkurencija, nedarbas, išaugęs socialinės paramos poreikis, psichofizinės sveikatos pokyčiai. Visuomenės transformacija kelia didelius reikalavimus socioedukacinės pagalbos specialistams, kurių tikslas išvengti arba sušvelninti žalingų veiksmų įtaką visuomenės funkcionavimo raidai.

1.3. Socioedukacinės veiklos samprata, raiška ir turinys

Socioedukacija – sudurtinis žodis, sudarytas iš dviejų skirtingų sąvokų – „*socialinis*“ ir „*edukacija*“. Šios sąvokas aiškinamos pažymint esminius bruožus: „socialinis – visuomenės, visuomeninis; susiję su socialine sfera, joje vykstantis, susiklostantis; edukacija – auklėjimas, lavinimas, švietimas“ (Leonavičius, 1993, p. 227; 43). Tačiau galima teigti, kad edukacija turi ir platesnę reikšmę – ugdymo.

Socioedukaciją galima apibūdinti kaip visuomeninį (socialinį) ugdymą. Remiantis Aramavičiūte (1998) ugdymas – asmenybės kitimo procesas, perėjimas iš vienos pakopos į kitą, aukštesnę, arba ypatinga veikla, sukeliančia atitinkamus asmenybės pokyčius.

Socialinį ugdymą, sujungus su Leliūgienės (2003, 2003a), Vaitkevičiaus (1995) (cit. Leliūgienė, 2012) pateiktas ugdymo sampratas, galima apibrėžti kaip įvairių visuomenės institucijų: šeimos, bažnyčios, formalių ir neformalių ugdymo įstaigų ir t.t., pagaliau – visos socialinės aplinkos visą žmogaus gyvenimą, visas veiklos sferas apimančias švietimo, mokymo, lavinimo, auklėjimo, formavimo, auginimo procesus, kurie paruošia žmogų visuomeniniam gyvenimui.

„Socialinė edukacija – tai edukacinėmis priemonėmis besiremiantys būdai, kaip integruoti į socialinę aplinką sunkiai pritampantčius ir atstumtuosius“ (Andrašūnienė, 2007, p. 116).

Pasak Leliūgienės (2012) socioedukacinės funkcijos būtent ir apima globojimo, auklėjimo bei švietimo procesus, pabrėžiant, jog tai atlieka įvairios visuomenės organizacijos ir skiria įvairaus amžiaus žmonėms.

Vosylienė (2009) pažymi, socioedukacinė veikla yra sudėtinga ir įvairialypė dėl asmeninių gebėjimų, veiklos metodų ir klientų įvairovės ar socialinės, politinės, kultūrinės aplinkos įtakos.

Socialinės edukacijos idėjos nagrinėjamos problemos aspektu svarbios todėl, kad socioedukacija arba socialinė pedagogika yra asmens auginimas (Kvieskienė, 2003).

Socialine-edukacine veikla užsiimančių žmonių misija – padėti individui spręsti savo (šeimos) problemas bei paruošti (suteikti žinių kaip rasti sprendimą) tolesnės problemos sprendimo eigai. Socioedukacinės intervencijos, tikėtina, gali prirėkti dažnam ir bet kurio amžiaus asmeniui, kuris tam tikrame socialiniame kontekste jaučiasi neįgalus (nebūtinai turi būti tęstinis socioedukacinės intervencijos poreikis) ir negali be išorinės intervencijos (pagalbos) pilnavertiškai gyventi bei socialiai augti.

Socioedukacinė veikla – mokslu grįsta profesinė veikla, kuria siekiama įgalinti asmenį tam tikrame socialiniame kontekste. Socioedukacinis darbas apjungia socialinės ir edukacinės veiklos sritis, kurios remiasi subjekto (socioedukacinio specialisto) ir objekto (pagalbos gavėjo) sąveikavimo principu. Socioedukacinės pagalbos teikimo procese – itin svarbu socioedukacinio specialisto kompetencija, sugebėjimas atrinkti teorinę koncepciją ir darbo metodus, kuriais bus siekiama individo gerovės.

Barker (cit. Leliūgienė, 2002) pažymi, socioedukacinės pagalbos teikimas yra mokslas bei praktika, padedanti žmonėms pasiekti efektyvų psichosocialinį funkcionavimą bei lemianti societarius pokyčius stiprinant žmonių socialinę gerovę.

Socioedukacinė veikla apima ne tik socialinės pagalbos teikimo principų, būdų ir metodų visumą, bet ir praktinių gebėjimų išmanymą. Daromas poveikis turi įtakos darbo efektyvumui ir asmens tobulėjimui. Siekiant vaiko gerovės, įvertinami visi žmogiškieji asmenybės komponentai, atskleidžiamos galimybės, kuriamos vertybės (Leliūgienės, 2003a).

Granfeltas (cit. Leliūgienė, 2002) teigia, jog socioedukacinis darbas, kaip politinė veikla, netenka savo vertės, kai socioedukaciniai darbuotojai neturi drąsos ginti ir rūpintis tais, kurie negali kovoti už teisę gyventi kitaip.

Jungtinių Tautų išleistoje studijoje „Žmogaus teisės ir socioedukacinis darbas“ (Human Rights and Social Work) (cit. Leliūgienė, 2002) teigiama, jog socioedukaciniai darbuotojai rūpinasi žmonėmis analizuodami jų poreikius. Tai rodo, kad šiuos poreikius reikia vertinti ne kaip pasirinkimo dalyką, o kaip teisingumo būtinybę. Šiuo aspektu pagrindinė socioedukacinio darbo misija – rūpintis žmogaus teisėmis. Pereiti nuo poreikių prie teisių deklaravimo būtina dėl

aiškių esminių poreikių. Esminį poreikį galima pavadinti lygiaverte individo pozityvia teise, o vyriausybė rengia pašalpų programas, skirtas šioms teisėms įgyvendinti”.

1.3.1. Socialinio darbo ir socioedukacinės veiklos sampratų palyginimas

Kaip teigia Leliūgienė (2002) socialinis darbas – savotiška sociokultūrinė institucija. Šiuo aspektu socialinis darbas pasireiškia kaip įvairių objektų pagalbos ir apsaugos sistema, sąlygojama tų subjektų sociogenetinių determinančių: lyties, amžiaus, etniškumo, socialinės padėties, sveikatos, išsilavinimo. Klientą prikelia gyvenimui šių determinančių derinys, įvairių institucijų parama, kuri socialinės tipologijos pagrindu sukuria pagalbos sferą to reikalaujantiems.

Sutton (1999) nuomone, socialinis darbas – tai ypač sudėtinga ir sunki praktikos sritis. Tai tokia profesija, kurioje žinios yra naudojamos. Pirmiausia studijuojantys socialinį darbą asmenys mokomi būti praktikais. Remiantis Louise (2003) socialinis darbas apibrėžiamas kaip žinių, vertybių ir įgūdžių derinimas praktikoje. Praktika grindžiama sisteminė teorija, o praktikai naudojami šiomis žiniomis priimdami savo darbo sprendimus.

Štuopytė (2011) pažymi, kad socialinio darbo samprata apima veiklą, klientus ir darbuotojus, teikiančius paslaugas. Taigi socialinis darbas siejamas su kliento ir darbuotojo veiklomis. Darbuotojas turi skatinti klientą veikti, savarankiškai priiminėti sprendimus, dirbti ne tik su individu, bet ir su jį supančia aplinka.

Pagrindiniai socialinio darbo tikslai yra šie:

- Pagerinti gebėjimą spręsti problemas, išugdyti sugebėjimą susidoroti su jomis.
- Skatinti efektyviai ir humaniškai veikti sistemas, kurios teikia žmonėms išteklius ar paslaugas.
- Nukreipti žmones į sistemas, kurios gali aprūpinti klientus ištekliais, paslaugomis arba galimybėmis.

Remiantis Tidikio (2003) nuomone, socialinis darbas, pirmiausia yra žmonių veikla, per kurią jie gauna tai, ko stigo, – psichoterapinį, psichologinį, pedagoginį, teisinį, dorovinį ir kt. poveikį.

Zastrow (2004) teigia, kad beveik visi socialiniai darbuotojai dirba socialinės gerovės „lauke“. Tačiau čia daug kitų profesionalų ir profesinių grupių, galinčių dirbti šiame lauke. Į profesionalų žmonių aprūpinimą, socialinės paramos užtikrinimą įtraukiami advokatai, kurie teikia juridines paslaugas neturtingiesiems, planuotojai iš socialinių-planavimo institucijų, gydytojai iš visuomenės sveikatos organizacijų, mokytojai, socialiniai pedagogai, psichologai, auklės, poilsio terapeutai, psichiatrai ir dar būtų galima šį sąrašą pratęsti.

Remiantis William (2013) išsakytu požiūriu, socialinio darbo žinios negali būti tinkamai suformuluotos pozityvistinės epistemologijos požiūriu. Jos kyla iš sprendimų, o ne metodų. Žinių įgijimo ir naudojimo formos turi būti iš naujo pergaltos, paremtos artima ir lygiateise partneryste tarp šios profesijos žmonių, praktikų (dėstytojų) ir studentų. Tai leis socialiniams darbuotojams atrasti, formuluoti ir efektyviausiai panaudoti turimas žinias.

Aptariant socioeducacinio darbo sampratą vien socialinio darbo apibrėžimo nepakanka. Kad vyktų socialiai pageidaujami pokyčiai, asmenybę reikia ugdyti, o tam reikalinga edukacinė veikla. Edukacinėje veikloje didelę reikšmę turi ugdytinio aplinka, jo psichinių procesų dinamika, asmenybės kultūrinė terpė ir dorovinės nuostatos bei jų formavimas. Be šių elementų ugdymas nebūtų pilnavertis ir nepasiektų savo esminių tikslų (Štuopytė, 2011).

Jucevičienė (1998) pažymi, kad socioeducacija – tai kryptingų sąlygų individo vystymuisi jo socializacijos procese sudarymas, siekiant asmens pilnaverčio gyvenimo, dalyvavimo visuomeniniame gyvenime kaip išsilavinusio, dorą, tikslo siekiančio asmens, kuriam svarbi jį supanti aplinka, noras tobulėti.

Socialinio edukacinio darbo specifika – nuolatinis žinių ir įgūdžių atnaujinimas, nes yra panašesnė ne į galutinai įvaldytus techninius įgūdžius, o į asmeninę socialinių problemų sprendimo strategiją (Urbonienė, 2004).

Remiantis Majauskienė (cit. Štuopytė, 2011) galima teigti, kad socioeducaciniame darbe būtini specialų išsilavinimą įgiję specialistai, kurie dirba derindami pedagoginio ir socialinio darbo metodus bei technikas, skatina savo klientų tobulėjimą, siekia jų integracijos bendruomenėje ir autonomijos. Tokie specialistai drauge su savo ugdytiniais dalyvauja įvairiose situacijose kasdieniniame gyvenime: tiek institucinio, tiek natūralaus gyvenimo sąlygomis. Taip pat socioeducacinis specialistas savo darbe atsižvelgia ne tik į konkretų individą, bet ir į jo aplinką, bendruomenę, kurioje gyvena.

Kaip teigia Lankšyro apskrities tarnybos socialinės pedagogikos tinklapis³: socialinė pedagogika apjungia teorijas, koncepcijas ir modelius sociologijos, psichologijos, edukologijos, filosofijos, medicinos mokslų ir socialinio darbo. Socialinė pedagogika kaip profesija – kartu su šeima, mokykla ir bendruomene – padeda ugdyti asmenį siekiant sėkmingo dalyvavimo visuomeniniame gyvenime. Socialinės pedagogikos praktikos pagrindas slypi jos vertybėse: besąlygiška orientacija į individą ir jo gyvenimo patirties supratimą.

Kaip ir socialinio darbo taip ir socioeducacijos definicijų yra daug, ir tikėtina, jog negali egzistuoti viena – tarptautinė socioeducacinio darbo definiciją dėl to, kad pasaulio valstybės skiriasi savo socialine, kultūrine, ekonomine bei politine padėtimi.

---

³ Lancashire County Council. *Social Pedagogy*.
http://www3.lancashire.gov.uk/corporate/web/?Social_Pedagogy/31024 (žiūrėta 2013-04-20).

Apibendrinus galima tvirtinti, kad socialinio darbo ir socioedukacinės veiklos sampratos yra, be abejo, giminingos ir persipynusios. Tiek socialinis darbas, tiek socioedukacija turi itin plačią veiklos sritį ir ganėtinai dažnai sunku nubrėžti socialinio veikimo ribas, tačiau esminis skirtumas: socialinio darbo specialisto veikla – intervencinio pobūdžio, postvensinis darbas, o socioedukacinio specialisto, konkrečiai, socialinio pedagogo darbas nukreiptas į prevencinę veiklą. Socialinio pedagogo veikloje išskirtinis bruožas – individo ugdymas, orientuotas į visuomeniškos ir harmoningos asmenybės formavimąsi.

1.4. Socioedukacinė pagalba samprata ir veiklos apibrėžtis

Leliūgienė teigia (2003), kad socialinė pedagoginė veikla visada turi būti kryptinga, nukreipta į konkretų vaiką, jo individualių problemų sprendimą, kurios kyla socializacijos procese.

Vaiko psichosocialinėje raidoje mokykla užima viena iš svarbiausių vaidmenų. Mokykla yra antroji pagal svarbą ugdymo institucija po šeimos, daranti įtaką psichologinei, socialinei ir emocinei vaiko raidai. Mokykla – socializacijos institutas, socialinė terpė apjungianti ugdymą ir pagalbą organizavimą, vykdymą. Daugelis pedagogų (dalykininkų) nepajėgūs spręsti mokinių problemų dėl kompetencijos trūkumo, didelio darbo krūvio bei laiko stokos. Todėl yra pasitelkiamas socialinis pedagogas ir visa socialinės – pedagoginės pagalbos komanda. Ši komanda padeda spręsti ne tik mokytojų ir mokinių tarpusavio nesutarimus, bet ir vaikų elgesio – pamokų praleidinėjimo, žalingų įpročių paplitimo, agresijos pasireiškimo, neadekvataus savęs vertinimo ir kitas – problemas.

Socioedukacinio ugdymo ir pagalbos teikėjai privalo pasižymėti profesiniais pedagoginiais gebėjimais. Vosylienės (2009) teigimu, dirbant socioedukacinį darbą, reikia: gebėjimo atidžiai klausyti, išsakyti savo pageidavimus, gebėjimo bendradarbiauti, ugdyti gyvenimiškus įgūdžius, mokyti kurti santykius, mokyti lemti savąją socializaciją.

Leliūgienė (2002) teigia, kad ateities socioedukacinio darbo profesionalai turėtų išsiskirti aukšta kvalifikacija ir kompetencija, reflektyvumu ir interpretaciniais sugebėjimais.

Kokybiškam socioedukacinės pagalbos teikimui būtina adekvati kompetencija bei kvalifikacija. Lietuvių kalbos žodyne (2005), kompetencija apibrėžiama kaip veiklos ar reiškinių sritis, su kuria kas gerai susipažinęs. „Kompetencija – tai efektyvios veiklos demonstravimas, gebėjimas atlikti pateiktąsias užduotis, esant realiai ar imituojamai darbo situacijai; galėjimas pagal turimas žinias ir įgūdžius gerai atlikti veiklą; įgaliojimai ką nors daryti, veikti; labai kvalifikuotas žinojimas, kurio pagrindas – kvalifikacija“ (Andrašūnienė, 2007, p. 52).

Profesinio tobulėjimo kompetencija – nuolatinis procesas, vykstantis visą darbiningą žmogaus gyvenimą. Jame galime išskirti augimo, ieškojimo, stabilumo, apsisprendimo adaptacijos, kompetencijos, meistriškumo ir kūrybingos veiklos realizavimo etapus. Profesinio tobulėjimo procesas yra individualus ir lemiamas. Tam įtakos turi ir subjektyvūs dalykai: asmeninės socialinio pedagogo savybės, jo profesinė orientacija, motyvai, interesai ir planai, pedagoginė kultūra, pedagoginiai ir socialiniai sugebėjimai, profesinės kompetencijos lygis ir profesinis tinkamumas bei gyvenimo aplinkybės (Misiukevičienė, Putauskienė, 2009).

LR Švietimo įstatyme (2003) socioedukacinės pagalbos paskirtis apibrėžiama kaip pagalba vaikui, įgyvendinant jo teisę į mokslą, užtikrinant jo saugumą mokykloje: šalinti priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti į mokyklą ją palikusius vaikus, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui pasirinkti mokyklą pagal protines ir fizines galias ir joje adaptuotis.

Taigi socialinis pedagogas siekia užkirsti kelią (šalinti) priežastis, trukdančias tapti socialiai aktyvia ir motyvuota asmenybe.

Socioedukacijos specialistai – socialiniai pedagogai – vaiko gerovės sergėtojai ir vaiko advokatai – siekia apsaugoti tuos, už kuriuos atsako, t. y. mažiausius ir silpniausius piliečius (Kvieskienė, 2003).

Vaitkevičius (1995) teigia, kad socialinis pedagogas yra specialistas, pasirengęs auklėjamajam darbui su moksleiviais, jaunimu, suaugusiais organizacinėje, laisvalaikio bei kultūros, techninės bei meninės kūrybos, teisinėje, korekcinėje ir socialinės reabilitacijos srityse ir gebantis dirbti įvairiuose kolektyvuose, tokiuose kaip mokykla, šeima ir pan.

Socialinio pedagogo pareiga – paveikti ne vien ugdytinį, bet ir ugdytinio mikroaplinką, tuos žmones, aplinkybes, kurios turi įtaką ugdytiniui. Tai lemia darbo specifiką, negalima iš anksto planuoti, įsprausti į konkrečius rėmus ir taikyti daugeliui ugdytiniui, reikia suprasti, kad kiekvienas turi individualias problemas, kurios būdingos tik jam vienam tik jam būdingoje aplinkoje ir tik jam būdingoje situacijoje (Vaitkevičius, 1995).

Kvieskienė (2003) įvardina, septynis pagrindinius socialinės pagalbos principus, kuriais turėtų vadovautis socioedukacinės veiklos specialistas:

Individualumas. Kiekvienas žmogus yra asmenybė ir skirtingai išreiškia savo jausmus bei išgyvena sunkumus, ieško įvairiausių būdų išeiti iš susidariusios situacijos.

Empatija. Kiekvienas žmogus, išgyvendamas sunkumus, savaip reaguoja į sukeltas nuoskaudas, krizes, nepasisekimus. Reikia ne tik racionaliai suprasti asmens išgyvenimus, bet pajusti jų realybę bei jam tai parodyti.

Pasitikėjimas asmeniu. Išsiaiškinus ar išklausius asmenį, reikia padėti jam pasirinkti galimą išeitį iš susidariusios padėties. Aptariant jo pasirinktą kryptį, būtina ieškoti realių būdų

bei galimybių situacijas pagerinti, nes žmogus sunkiai susigyvena su prieš jo valią primesta nuomone.

Neteisimas ir nesmerkimas. Socioedukacinio darbo specialistui svarbu kuo geriau suprasti sunkumus išgyvenantį žmogų, neteisiant ir nesmerkiant, nors ir susidurtų su asmeniškai nepriimtinais problemomis. Socioedukacinio darbuotojo tikslas – suprasti ir pajusti žmogaus išgyvenimų sunkumus bei kartu su juo ieškoti galimų išeičių.

Žmogaus tokio, koks jis yra, priėmimas. Socialinės pagalbos procese svarbu naudoti tokią metodiką, kuri padėtų pažinti ir suprasti žmogų jo išgyvenimus, jo santykius su supančia aplinka. Tai reiškia priimti žmogų su visais jo trūkumais. Pritaikę šį principą, mes galime tikėtis atrasti jam tinkamą pagalbos būdą.

Žmogaus apsisprendimo pripažinimas. Socioedukacinio darbo esmė – padėti žmogui atskleisti, kokie jo sunkiausi išgyvenimai ir kaip norėtų atrasti sau priimtina išeičių.

Profesinės paslapties išlaikymas. Tai vienas iš esminių darbo su žmogumi principų. Informacija apie žmogaus probleminę situaciją yra konfidenciali.

Nesvarbu su kokia probleminė institucija bebūtų dirbama ir kokios ugdytinių charakteristikos socioedukacinės pagalbos specialistas privalo vadovautis šiais principais.

1.4.1. Socioedukacinė pagalba socialinės rizikos šeimai samprata

Šeima, pasak Bajoriūno (1997) – mūsų visuomenės rūpestis ir viltis. Šeima – pirminė, mažiausia visuomenės bei valstybės ląstelė, socialinis junginys, kuriam tenka pagrindinė atsakomybė už visuomenės ateitį, savo ruožtu visuomenė atsakinga už šeimą ir tuo pačiu už save, todėl šeimos gerovė ir tarpusavio santykiai nėra tik vidinis šeimos tarpusavio susitarimo reikalas.

Dažniausiai manoma, kad šeimos gerovė yra pačios šeimos rūpestis, tačiau turėtų būti atmestas šis mąstymas, nes nemaža dalis išteklių siekiant gerbūvio priklauso nuo valstybės šeimos politikos. Jonkarytės ir kt. (2003) nuomonė apie šeimos politikos sampratą – varijuoja dideliu diapazonu: nuo labai plataus supratimo, ja sutapatinant su gyventojų politika, iki labai siauro – kai šeimos politikai priskiriamas tik paramos daugiavaikėms šeimoms, be to, tik piniginės paramos pašalpų pavidalu, vaidmuo. Šeimos politika iki šiol Lietuvoje dar neretai suvokiama gana siaurai – kaip piniginė parama turinčioms vaikų šeimoms.

Mažai kas įvertina šio amžiaus iššūkius ir išmėginimus, kurie užgriuvo šeimą labai aukštais verslumui, karjerai, ir išlikimui darbo rinkoje keliamais reikalavimais. Tokie reikalavimai iš šeimos atima daug laiko, kelia nuolatinį stresą dėl jų derinimo su šeimos gerove,

bendravimu ar buvimu kartu su vaikais. Laiko stoka – tai nauja skurdo forma, kuri tampa rimtu išmėginimu šiuolaikiniai šeimai, jos atliekamoms funkcijoms ir šeimyniniams santykiams. Ji daro didžiulę žalą vaiko, kaip asmenybės, ugdymui šeimoje (Mendelė-Leliugienė, 2012).

Potenciali socialinė rizika gali atsirasti nepalankiomis ekonominėmis ir psichologinėmis sąlygomis, dėl sunkumų auklėjant vaikus, kylant šeimos narių konfliktams, dėl priklausomybės alkoholiui, narkotikams, žiauraus elgesio šeimoje, pirmiausia – vaikų atžvilgiu. Socialinės rizikos šeima suvokiama kaip tokia, kurios socialinis funkcionavimas dėl objektyvių ar subjektyvių priežasčių sutrikdytas. Suaugusiųjų nesaikingai vartojamas alkoholis, bedarbystė šeimoje suluošina ne tik jų, bet ir vaikų gyvenimą. (Leliugienė 2003).

Socialinė rizika – įvairios visuomeninio gyvenimo aplinkybės, sudarančios sąlygas socialinei asmens atskirčiai atsirasti (Pėžaitė, Brazienė, 2004).

Socialinės rizikos šeimos – tai šeimos kaip socialinio instituto ir kaip mažos pirminės socialinės grupės tipas, kuris dėl savo ypatybių neatitinka savo paskirties ir nevisiškai vykdo savo funkcijas, yra labiau veikiamas neigiamų socialinių veiksnių ir koreliuoja su socialinės rizikos grupėmis, kurios kelia grėsmę normaliam visuomenės funkcionavimui (Guščinskienė, Kondrotaitė, 2006).

Remiantis LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu (2003)⁴: „Socialinės rizikos šeima – tai šeima, kurioje narių bendradarbiavimas ir emocinis bendravimas yra sutrikę ir kurios neigiama aplinka neskatina sveiko ir produktyvaus asmenybės augimo ir vystymosi. Tokios šeimos nesugeba tenkinti vaiko emocinių ir fizinių reikmių, be to, bendravimo būdas tokiose šeimose žymiai apriboja vaiko galimybes išreikšti poreikius ir jausmus. Vaikai, augantys tokiose šeimose, turi labai žemą savęs vertinimą, nesitiki, kad jų poreikiai yra svarbūs ir gali būti patenkinti, neturi tinkamų socialinių įgūdžių“.

Lietuvoje viena iš didžiausių socialinių problemų yra – socialinės rizikos šeimų skaičius, kuris siekia 10 608, o vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose – 22 073 tai yra vos ne dvigubai daugiau. Šalies mastu socialinės rizikos šeimų skaičius mažėja, tačiau Šiaulių apskrityje priešingai, išaugo: nuo 2009 m. – 1 136 iki 2011 m. – 1 174 (Lietuvos statistikos departamentas, 2011).

Zaleskienė, Kvieskienė (2011) pažymi, jog pagrindinės ir dažniausios priežastys dėl kurių šeimos yra įrašomos į socialinės rizikos šeimų apskaitą tai: tėvų girtavimas ir psichotropinių medžiagų vartojimas, tėvystės įgūdžių stoka.

---

⁴ Dėl darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinių rekomendacijų patvirtinimo, Nr. A1-207

Manoma, kad socialinės rizikos šeimos yra vienas skaudžiausių mūsų visuomenę slegiančių rūpesčių. Visgi yra pastebimas disfunkcinių šeimų daugėjimo procesas ir tokiose šeimose labiausiai nukenčia vaikai.

Vaikams iš socialinės rizikos šeimų, dažniau būdinga kaip Winkley (1996) teigia, emocinės problemos vaikystėje pasireiškiančios nerimastingumu, baimės ir nepilnavertiškumo jausmu, drovumu, sumišimu, socialiniu nusišalinimu, atsitraukimu, padidėjusiu jautrumu – verksmingumu, pažeidžiamumu, nedrąsa, liūdesiu ir net sunkia liga depresija.

Socialinės rizikos šeimų problemos yra sprendžiamos ne tik individualiame lygmenyje, bet ir valstybiniu mastu. Pasak Guogio ir kt. (2000) socialinė politika – tai valstybės pastangos savo institucijomis siekti sudaryti piliečiams lygias galimybes ir teises į būstą, sveikatos apsaugą, švietimą, socialinę apsaugą, socialines ir kai kada teises paslaugas. Socialinė apsauga – valstybės arba kai kada privačių subjektų teikiama materialinė parama (piniginė ir daiktinė) arba socialinės paslaugos socialinę riziką patyrusiems asmenims.

Socialinės paslaugos yra paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui (šeimai), dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimoms) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime.

Socialinės rizikos suaugęs asmuo – darbingo amžiaus asmuo, esantis socialiai atskirtas dėl to, kad elgetauja, valkatauja, piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, yra įsitraukęs ar linkęs įsitraukti į nusikalstamą veiklą, yra patyręs ar kuriam kyla pavojus patirti psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, smurtą šeimoje ir yra iš dalies ar visiškai netekęs gebėjimų savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimoms) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime (Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas, 2006).

Remiantis Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymu (2006) socialinės paslaugos teikiamos toms asmenų grupėms, kurios yra tiesiogiai paliestos skurdo ir nepriteklių bei labiausiai pažeidžiamos:

- našlaičiams,
- beglobiams vaikams,
- benamiams,
- bedarbiams,
- neįgaliesiems,
- seniems žmonėms,
- asmenims, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų,

- priklausomybę turintiems asmenims (alkoholikams, narkomanams, azartinių žaidimų lošėjams),
- psichinių problemų turintiems asmenims ir pan.

Norėtusi papildyti šį sąrašą socialiai apleistų vaikų grupe, nes šių vaikų tikrai yra ir jų daugėja. Dažniausiai tai vaikai augantys šeimoje. Socialinis apleistumas yra lyg tam tikro tipo negalia. Socialiai apleisti vaikai – patiriantys tėvų / artimųjų priežiūrą, dėmesio stoką dėl subjektyvių priežasčių: materialinio nepritekliaus, tėvų skyrybų, mirties, tėvų arba vieno iš tėvų emigracijos, tėvų užimtumo (darbo), tėvų socialinių įgūdžių stokos ir pan.

Ignatavičienė, Žukauskienė (1999) apibūdino, kad rizikos grupės vaikai – apleisti arba tie, kurie patyrė prievartą, kurių ryšiai su šeima nėra tvirti. „Rizikos grupės vaikai – tai asocialiose, girtaujančiose, nedarniose ar nepilnose šeimose gyvenantys vaikai, kurie nuolatos jaučia įvairių būtinausių dalykų nepriteklių, dažnai patiria psichologinę, o kartais ir fizinę ar seksualinę prievartą. Šiems vaikams priskiriami ir bendraamžių atstumti vaikai, taip pat vaikai, padarę įvairiausių nusikaltimų“ (Andrašūnienė, 2007, p. 109).

Socialinis pedagogas, dirbantis su socialinės rizikos šeimomis, auginančiomis vaikus privalo periodiškai lankytis šeimose, siekiant laiku diagnozuoti atsirandančias problemas, kontroliuoti priimamus sprendimus, (pasakyti savo nuomone apie esamą situaciją) suteikti reikiamą informaciją, užkirsti kelią galimoms krizėms. Socialinis pedagogas – prevencinio darbo specialistas. Ankstyvas socialinių įgūdžių trūkumo bei problemų įvertinimas leidžia veiksmingiau išspręsti atsirandančius sunkumus, paruošti pagalbos planą.

Socialinis pedagogas dažniausiai dirba su rizikos grupės vaikais, kuriems jis skiria daugiausiai savo laiko ir pastangų. Dirbant su vaiku svarbu sugebėti atrasti ir padėti atskleisti stipriąją pusę, potencialą, sudominti kuria nors žinių sritimi ir taip skatinti, ugdyti kūrybiškumą.

Oaklander (2007) nuomone, būtini veiksniai kiekvienam dirbančiam su vaiku:

- reikia mėgti vaikus;
- svarbu būti atviram ir sąžiningam su vaiku;
- tvirtai tikėti, kad kiekvienas vaikas yra unikalus, vertingas asmuo, turintis žmogiškas teises;
- sugebėti būti tiesiam. Svarbu neįkyrėti ir išlikti švelniam ir ramiam, vengti pasyvumo;
- mokėti sukurti priimančius, pasitikėjimu grįstus santykius;
- išmanyti vaikų vystymosi, augimo ir mokymosi ypatumus ir suprasti svarbiausias amžiaus tarpsnių problemas;
- būtina žinoti apie mokymosi sutrikimus, kurie paveikia vaiką ne tik sutrikdydami mokymąsi, bet ir sukeldami pašalinių emocijų;

- išmanyti darbo su šeima principus ir suvokti visuomenės – namų, mokyklos, kitų institucijų – įtaką vaikui;
- specialistas turi žinoti vaikui keliamus kultūrinius lūkesčius;
- išmanyti ir mokėti pritaikyti pagrindines konsultavimo technikas, pavyzdžiui, gebėti aktyviai klausyti;
- turėti humoro jausmą, leisti pasirodyti žaismingam, išradingam.

Doyle (cit. Vosylienė, 2009) teigimu, darbui su problemų keliančiais vaikais reikia emocinio glaudumo, gilaus išsamumo, empatijos ir apgalvojimo. Todėl, prieš pradėdant veiklą, ją reikia gerai apgalvoti, suplanuoti eigą, priemones, metodus, specialistus, darbo vietą ir susitikimų dažnį.

Navaitis, Doyle (cit. Vosylienė, 2009) teigimu, problemų keliantys vaikai yra labai prisirišę prie savo šeimos ir, siekdami tėvų meilės, nusižengia, yra agresyvūs. Tad dirbant su socialinės rizikos šeimomis svarbiausias dėmesys kreipiamas į apsaugos, meilės suteikimo jausmus, geros aplinkos sudarymą, tarpusavio ryšių stiprinimą.

1.5. Socioedukacinėje veikloje pasireiškiantis rizikos veiksnys: stresas, nerimas ir jo apraiškos formos

Bet kuris žmogus dirbantis pagalbos teikimo srityje, taip ir socialinis pedagogas savo darbe dažnai patiria stresą, pasitaiko ir profesinio „perdegimo“ sindromo atvejų, kuriuos sukelia nuolatinė akistata su sudėtingomis ir kartais pavojingomis situacijomis, o taip pat su ne visada iš karto pastebimu darbo efektyvumu, rezultatu.

Socioedukacinis pagalbos teikimas emociškai sekina socioedukacinius specialistus, dirbančius su socialinės rizikos grupių asmenimis (šeimomis, vaikais), kadangi nuolat reikia bendrauti su vienaip ar kitaip emociškai nestabiliais, patekusiais į kritinę situaciją žmonėmis, kurie yra nelaimingi, nusivylę, pikti, kartais net agresyvūs aplinkinių atžvilgiu.

Mielke (cit. Bartkevičiūtė, 2011) pažymi, stresas pastaruoju metu yra tapęs labai populiariu žodžiu, dažnai vartojas ir neretai neatitinka realios savo reikšmės. Tačiau šis žodis nėra naujas. XVII a. anglų kalboje jis buvo vartojamas nelaimės ar vargo prasme. XVIII a. žodžiu „stresas“ išreiškėdavo svorį ar spaudimą kurio nors asmens atžvilgiu. Vėliau šiuo žodžiu imta suprasti vidinės įtampos būseną, sukeltą dėl išorės sąlygų. Iš ties stresas yra gyvybiškai svarbus procesas, nuo pirmąsio žmogaus laikų neatskiriamai susijęs su gyvenimu. Atsidūrus pavojuje, mobilizuojami visi energijos rezervai, kad organizmas sekundės greitumu galėtų bėgti arba gintis.

Mes gyvename stresinių situacijų ir jų krūvių daugėjimo ir didėjimo laikais. Daugelis stresų bei įtampų rodiklių nuolat gausėja, vis daugėja jų sukeltų susirgimų. Stresas reiškia vidinį spaudimą, įtampą, pasireiškiančią kvėpavimo sunkumais, raumenų įtampomis. Kartais organizmas reaguoja į stresą smegenų aktyvumo pokyčiais. Streso paveikti žmonės lengviau pažeidžiami, kasdieniai sunkumai mažina jų darbingumą, menkina darbo kokybę. Didelio streso ištiktas, žmogus tampa išsiblaškęs arba tiesiog „pasiduoda“ ir vengia krūvio, įtampos (bent jau mintyse). Pasak Kasiulio, Barvydienės (cit. Bartkevičiūtė, 2011) verta žinoti, jog stresas – žmogaus (organizmo) reakcija ir kad ją galima bent iš dalies valdyti. Žmogaus reakcijos į stresą priklauso nuo to, kiek sąmoningai ar nesąmoningai jis interpretuoja žalingą, grėsmingą įvykį ar iššūkį (Sutton, 1999).

Stresas (lot. *estrictia*) yra daugiareikšmė sąvoka. Tarptautinių žodžių žodyne (2009–2013) apibūdinama kaip įtampos būseną – visuma apsauginių fiziologinių reakcijų, atsirandančių žmogaus organizme kaip atsakas į nepalankių veiksnių (stresorių), pavyzdžiui, karščio, šalčio, skausmo, poveikį. Tai vidinio spaudimo, įtampos būseną, pasireiškianti įvairiais emociniais, kognityviniais, fiziologiniais, elgesio pokyčiais (Pikūnas, Palujanskienė, 2005).

Remiantis psichologijos žodynu (1993) stresas – žmogaus būseną, kylanti dėl įvairių ekstremalių poveikių t. y. stresorių.

Pasak Mills (cit. Pikūnas ir kt., 2005), stresas yra tam tikras pusiausvyros tarp mūsų pačių ir situacijos, kurioje atsiduriame, sutrikimo pasireiškimas. Jis atsiskleidžia per normalias organizmo funkcijas deformuojantį spaudimą, reikalavimų ir darbų gausą, psichinę įtampą, konfliktus, priklausomybes, nesugebėjimą valdyti savo jausmų bei aistrų.

Medicininio ir psichologinio termino „stresas“ autorius yra Hansas Seljė (Hans Selye). Jis apibūdino stresą, kaip žmogaus psichinės ir fiziologinės įtampos būseną, atsirandančią dėl išorinių ir vidinių dirgiklių arba stresorių, poveikio. Jo aprašytas įvairių stresorių sukeliamas sindromas vėliau pavadintas „bendru adaptaciniu sindromu“ (BAS). BAS sudaro trys etapai: nerimas, priešinimasis ir išsekimas. Nors BAS pradžioje būna prisitaikantis, gali pasireikšti tokios neigiamos pasekmės kaip nuovargis, aukštas kraujospūdis, jei žmogus nepajėgia susidoroti su stresiniais stimulais ir reakcijos į stresą tęsiasi ilgesnį laiką (Chmiel, 2005).

Streso priežastys:

1. *Iškeliami per dideli reikalavimai.* Tada žmogus nebesugeba jų kontroliuoti, nepajėgia savarankiškai sukurti jų įveikimo strategijos bei numatyti darbų sekos.
2. *Nemalonus atsitikimas arba nelaimė.* Sutrikdo prisitaikymo prie situacijos procesą, ir automatiškai įvyksta streso sukeltas grįžtamasis ryšys. Susidariusi stresinė situacija užvaldo emocijas, protą ir kūną.

Pasak Kasiulio ir kt. (2005), stresorių atpažinimas – tai veiksnys, kuris sukelia žmogui įtampą, nervingumą, skubėjimą, pyktį, ar susirūpinimą. Stresorius – tai, kas sukelia stresą. Stresoriai – tai situacijų sukėlėjai. Tik nuo paties žmogaus priklauso, kokį stresą (neigiamą ar teigiamą) sukels. Jie yra skirstomi į vidinius ir išorinius. Vidiniai stresoriai – tai nervų sistemos ypatumai, atsiskleidžiantys per reakcijų, tame tarpe ir psichinių, greitį, per dirginimo ir slopinimo reiškinius, galų gale per tam tikrą elgesio būdą, kuris pats savaime sukelia psichinę įtampą, adekvačiai didina susidariusios situacijos įveikimui reikalingą įtampą iki nenormalios. Išoriniai stresoriai – dirgikliai, kurie atsiranda slegiančiose situacijose ir kurie per stipriai veikia organizmą ir psichiką, pvz. pasaulio ir Lietuvos politinė-ekonominė situacija.

Remiantis Pikūnu ir kt. (2005), beveik visi pokyčiai mūsų gyvenime yra stresoriai, nes atsiranda poreikis susidoroti su situacija. Kaip yra žinoma, kad stresas gali turėti ir teigiamą, ir neigiamą poveikį. Konstruktyvus stresas (eustresas) teigiamai veikia individo ar grupės žmonių gyvenimą. Destruktyvus stresas (distresas) yra disfunkcinis individui ar grupei.

Stresas gali ir suaktyvinti veiklą, ir daryti jai neigiamą poveikį – distresas, net dezorganizuoti ją (Psichologijos žodynas, 1993).

1 lentelė

Pagrindiniai streso požymiai

Pokyčiai	Išraiškos pobūdis
EMOCINIAI	Nerimas, baimė, depresija, pyktis, įtampa, irzlumas, panika, frustracija, susirūpinimas, entuziazmo praradimas
FIZIOLOGINIAI	Prakaitavimas, pagreitetęs kvėpavimas, padidėjęs kraujo spaudimas, krūtinės veržimas, širdies dūžiai, galvos skausmai, silpnumas, nuovargis, pykinimas, apetito praradimas, nemiga, seksualinės problemos ir kt.
KOGNITYVINIAI	Nedėmesingumas, išsiblaškytas, nelankstus problemų sprendimas, padidėjusi savikritika, sulėtėjusi galvosena, neigiamos mintys.
ELGESIO	Gestikuliacija, sustingimas, stereotipiški judesiai, koordinacijos trūkumas, drebulys, šauksmas, tyla ir kt.

(Pikūnas ir kt., 2005; Kasiulis ir kt., 2005).

Psichologijos žodyne nurodoma, kad „nerimas – tai žmogaus emocinė būseną – neapibrėžtas grėsmės jausmas, kylantis dėl realaus ar įsivaizduojamo pavojaus. Nuo baimės, kaip reakcijos į konkretų pavojų, skiriasi pavojaus nekonkretumu, grėsmės difuziškumu“ (Psichologijos žodynas, 1993, p.181).

Nerimo ir baimės apibrėžimai dažnai painiojami. Baimė – tai tam tikros mintys. Šia prasme baimė reiškia kognityvinį procesą, o ne emocinę reakciją. Ji žymi psichologinius procesus: žinojimą, pripažinimą ir numatymą, kad gali įvykti kas nors nepageidaujama, pavojaus numatymą. Nerimas laikomas ne tik universalia emocija, bet ir žmogaus žmogiškumo ženklu. Nerimas – tai nemalonus jausmas ir fiziologinė reakcija, kylanti apėmus baimei, tai įtempta emocinė būseną.

Tyrinėtojai ir gydytojai praktikai dažnai vartoja nerimo terminą tarpinei būsenai tarp nežymios įtampos ir siaubo įvardyti. Apskritai nerimas laikomas normalia reakcija, jei jį sužadina esamas pavojus ir jei jis išnyksta, pavojui dingus. Nerimo fenomeną tyrinėjantys psichologai ir psichiatrai jau nuo seno nerimui priskiria naudingą funkciją. Daugelis autorių laiko nerimą gyvybę saugančią „smok arba bėk“ reakcijos išraišką ir esminiu biologiniu mechanizmu, mobilizuojančiu organizmą veikti reaguojant į pavojų. Stipriai išgyvenamas nerimas iškreipia tikrovę: dauguma realaus gyvenimo situacijų išgyvenant stiprų nerimą atrodo kaip potencialiai grėsmingos, silpnėja mąstymo lankstumas, valia, sąmoninga elgesio kontrolė. (Beck, 2005).

Aprašomas nerimas, kuris neperžengia sveiko proto ribų yra normali, proporcinga reakcija į susidariusią nepalankią ar grėsmingą situaciją, kuriai dingus dingsta ir nerimas. Bet nubrėžti riba, kur yra normalus nerimas ir kur jau ne, yra sudėtingas reikalas, nes ne maža dalimi priklauso nuo socialinių ir kultūrinių normų, ir į šitą dilemą gali rasti atsakymą tik kompetentingi specialistai.

Remiantis Greenberger (2000), kuris teigia, jog nerimas – tai viena iš nemaloniausių emocijų. Su nerimo samprata neretai yra siejami šie sutrikimai: fobijos, panikos priepuoliai, potrauminiai stresiniai sutrikimai, obsesiniai-kompulsiniai sutrikimai arba įkyrios būsenos ir bendrasis nerimastingumas. Nerimas apibūdinamas dar kaip trumpas nervingumas, baimės, laikotarpis, susidūrus su sunkiais gyvenimo išbandymais. Nerimo esmė – vidinis asmenybės konfliktas.

Remiantis Ellis (cit. Bartkevičiūtė, 2011), kuris apibrėžia sveikas neigiamas emocijas – liūdesys, gailestis, nusivylimas, apmaudas bei liguistas – panika, depresija, įniršis, nepilnavertiškumas, savigaila. Visi suvokiame, kad šios liguistos neigiamos emocijos sunkiai išgyvenamos ir yra pavojingos. Nereikėtų galvoti, kad liguistas emocijas tik ligoniai, tokie kaip šizofrenikai ar kitomis psichikos ligomis sergantys asmenys, išgyvena, neigiamas emocijas gali sukelti stiprūs išgyvenimai, netektys, su kuriomis sunkiai susitaikoma.

2 skyrius. KINTANČIOS APLINKOS VEIKSNIŲ ĮTAKA SOCIALINIO PEDAGOGO VEIKLAI TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika

Tyrimo metodas. Siekiant išsamiau išanalizuoti socioedukacinės pagalbos specialistų profesinės veiklos specifiką bei profesinę motyvaciją buvo pasirinkta kokybinio tyrimo prieiga. Tikslingai pasirinktas kokybinis tyrimas, kuris yra apibūdinamas kaip giluminis vienos nedidelės socialinės realybės pjūvis, kai išsamiai, nestruktūruotai, sistemingai renkamos žinios apie reiškinį ar individą (Girdzijauskienė, 2006). Pasak Tidikio (2003), kokybiniuose tyrimuose individas nagrinėjamas kaip unikali asmenybė, savaip suvokianti socialinę tikrovę, turinti savimonę ir per ją atspindinti šią tikrovę, suteikiant jai tam tikrą prasmę, išreiškiamą jo samprotavimais ir elgesiu.

Tyrimo instrumentas ir struktūra. Apsvarsčius tyrimo metodų privalumus ir trūkumus bei įvertinus fizines galimybes (laiko išteklius ir respondentų pasiekiamumo prasme) kokybiniam tyrimui atlikti buvo taikytas pusiau struktūruotas interviu duomenų rinkimo metodas. Tidikis (2003) teigia, kad interviu yra vienas iš efektyvių kokybinio tyrimo metodų. Interviu panašus į pokalbio metodą, tačiau yra formalesnis ir konkretesnis nei pokalbis.

Tikėtina, kad interviu metodas gali padėti atskleisti autentiškas respondentų mintis, kurių taikant kitus tyrimo metodus nebūtų galima išgauti. Interviu metu atsiveria galimybė išvelgti tyrimo dalyvių asmenines savybes, vertybines nuostatas, emocinę būseną bei unikalią patirtį. Interviu metodas yra idealiai tinkamas tiriamajai problemai atskleisti: Kardelis (2007) pažymi, kad leidžia susidaryti visuminį vaizdą apie konkrečią patirtį.

Pusiau struktūruotam interviu buvo parengti 14 atviro tipo klausimų (žr. 1 priedas). Pasirinkti atviro tipo klausimai, kurie leido respondentams – socialiniams pedagogams laisvai formuluoti atsakymus, nebuvo ribojamas atsakymų turinys, nei forma. Naudojant įvadinę pusiau struktūruoto interviu klausimyno dalį, siekta išsiaiškinti pagrindinę respondentų demografinio pobūdžio informaciją, kuri atskleidė tyrimo dalyvių lytį, amžių, įgytą darbo patirtį bei organizacijos, (darbovietės) tipą. Pusiau struktūruoto interviu klausimai buvo suskirstyti į tris tiriamąsias sritis:

- Išanalizuoti socialinio pedagogo veiklos ypatumus, darbo kryptis (metodus) ir forma;
- Išskirti socialinio pedagogo veiklą apsunkinančius bei profesinė sėkmę lemiančius veiksniai;
- Socialinio pedagogo profesiniai motyvacijai atskleisti.

Interviu metu informacija iš respondentų buvo renkama apie socioeducacinės veiklos charakteristiką – pagalbos teikimo poreikį ugdymo ir globos institucijose; pagrindines veiklos kryptis; socialinio pedagogo veiklą apsunkinančius bei profesinę sėkmę lemiančius veiksnius; socioeducacinės pagalbos specialisto profesinę motyvaciją įtakančius veiksnius. Interviu trukmę vidutiniškai sudarė ~ 40 min.

Tyrimo etiniai aspektai. Interviu organizuotas laikantis tyrimo etikos principų: konfidencialumo (užtikrinamas privatumo išsaugojimas); teisingumo (garantuojamas teisingas ir sąžiningas elgesys su respondentu); asmens orumo užtikrinimas (respondentai turėjo teisę apsispręsti dėl savanoriško dalyvavimo, suteikiama visa dominantanti informacija apie vykdomą tyrimą, jo tikslą) (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Tyrimo duomenų apdorojimas. Gautas verbalinis duomenų masyvas, remiantis sutartiniais turinio (*content*) analizės metodais, buvo analizuojamas: daugkartiniu atsakymų skaitymu, ieškoma semantiškai artimų atsakymų ir „raktinių“ žodžių, tada konstruojamos kategorijos ir subkategorijos, o vėliau išskirtų kategorijų ir subkategorijų interpretacijos.

Kokybinio tyrimo turinio analizė leidžia ne tik giliau bei išsamiau išnagrinėti tiriamąją problemą, bet taip pat sudaro sąlygas pamatyti nagrinėjamos problemos savitumą. Remiantis Tidikio (2003) Bitino, Rupšienės, Žydžiūnaitės (2008) nuomone, turinio (*content*) analizė remiasi tyrėjo interpretacija, todėl kategorijų, subkategorijų išskyrimas nėra automatiška, mechaninė technika, bet kūrybiškas interpretavimo procesas, siekiant atkoduoti tekste slypinčias prasmes.

2.2. Tyrimo imtis

Imtis yra sudėtinė tyrimo proceso dalis. Bitinas (2006) pažymi, kad imtis – generalinės aibės (populiacijos) dalis, kuri yra tiesiogiai tiriamų stebėjimo vienetų visuma. Tyrimo imčiai sudaryti naudota *netikimybinė* atranka. Pasirinkta *tikslinė* imtis. Charles; Kardelis (cit. Kaffemanienė, 2006) apibūdina kaip, tiriamąją grupę, kuri formuojama iš asmenų, turinčių kokių nors tipinių požymių. Vadinasi, sudaroma ne atsitiktinė, o kriterijaus imtis, kuri yra kryptinga, formuojama tyrėjo nuožiūra, pats tyrėjas nusprendžia, kokius informantus pasirinkti ir įžvalgos daromos tik apie pasirinktą grupę bei nagrinėjamą reiškinį. (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Pagrindinis respondentų atrankos kriterijus – socialinio pedagogo praktinis darbas. Visi tyrimo dalyviai dirba socialinio pedagogo darbą ugdymo ir globos įstaigose. Tiriamoji populiacija yra homogeniška profesinės kvalifikacijos atžvilgiu (atitinkamo išsilavinimo). Stebėjimo vienetas – socialinis pedagogas ir jo veiklos komponentai. Tiriamąją populiaciją sudaro: (N=10) socioeducacinės veiklos specialistai, turintys socialinio pedagogo profesinę

kvalifikaciją, dirbantys Šiaulių miesto ir apskrities ugdymo institucijose ir vaikų globos namuose (žr. 1 lentelė). Tyrimas organizuotas prisitaikant prie informantų darbo grafiko, su kiekvienu respondentu asmeniškai, dieną prieš, arba interviu dieną, buvo susitarta dėl tinkamo laiko ir patogios vietos. Kokybinis tyrimas buvo vykdomas 2013 m. balandžio mėn.

2 lentelė

Demografinės – socialinės respondentų charakteristikos

Imties dydis	10	
Lytis	Moteris	
Amžiaus	24-44 m.	
Darbo patirtis	0.7 mėn.- 18 m.	
Pasiskirstymas pagal organizacijos (darbovietės) tipą	Bendrojo lavinimo institucija	Vaikų globos namų įstaiga
	8	3

Tyrimo dalyvavo tik moterys, tikėtina, jog tai nėra atsitiktinumas, tačiau tendencija, kad šią profesinę kvalifikaciją renkasi daugiau moteriškos lyties atstovės. 2 lentelėje pateikti duomenys rodo socialinio pedagogo profesijos homogeniškumą. Tikėtina, jog socialinio pedagogo profesijos homogeniškumo įtakos turi neadekvatus (pernelyg mažas) atlyginimas ir keliama aukšti profesiniai reikalavimai.

Tiriamieji (sąlyginai) jauno amžiaus (žr. 2 lentelė). Natūralu, jog respondentai turi įgiję nevienodą darbo patirtį. Vienas socialinių pedagogų dirba bendrojo lavinimo mokykloje ir vaikų globos namuose, dėl to bendras skaičius pasiskirstymo pagal organizacijos (darbovietės) tipą neatitinka su imties dydžiu. Respondentų organizacijos (darbovietės) tipo diferencialumas suteikė išsamesnės informacijos apie socioeducacinių problemų pobūdį bendrojo lavinimo institucijose ir vaikų globos namų įstaigoje.

2.3. Tyrimo rezultatų analizė ir interpretavimas

2.3.1. Socioeducacinę pagalbą teikiančių specialistų profesinės veiklos charakteristika

3 lentelė

Socialinio pedagogo darbo objektas (N=10)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys*	Teiginių skaičius
Vaikas,	Problemų turintys	„Žinoma sunkumų turinčiais vaikais elgesio ir	14

* Įrodantis teiginys yra interviu metu respondentų pateiktų atsakymų ištrauka. Pagal kokybinio tyrimo metodologinius nuostatus, šių teiginių tekstas negali būti keičiamas ir turi būti cituojamas tiksliai taip, kaip tai pasakė respondentas

kuriam reikalinga pagalba ir išskirtinis dėmesys	ugdytiniai, augantys šeimoje	<i>emocijų, lankomumo problemų turinčiais</i> “. „(...) <i>problemų turinčiais, elgesio, lankomumo</i> “. „(...) <i>su 1-8 klasėm</i> (...)“ „(...) <i>priešmokyklinio ugdymo</i> (...)“ „(...) <i>didžioji dauguma sudaro elgesio, lankomumo</i> “. „(...) <i>turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių</i> “. „ <i>Rizikos grupės vaikai</i> (...)“ „ <i>Rizikos šeimų vaikai</i> (...)“ „(...) <i>nelankančiais</i> (...)“ „ <i>Su vaikais, paaugliais</i> (...)“	
	Gabūs ir socialiai aktyvūs ugdytiniai	„ <i>Visų pirma dirbu su labai gabiais mokiniais</i> “. „ <i>Su gabiais vaikais mažiau</i> (...)“ „(...) <i>su aktyviais visuomenei</i> (...)“ „(...) <i>gerai besimokančiais</i> “.	4
	Vaikų globos namų auklėtiniai	„(...) <i>laikiniai globojami vaikai</i> “. „(...) <i>globotiniiais</i> (...) <i>3-18 metų</i> “. „ <i>Globos namų vaikais</i> (...) <i>tėvų globos netekusiais vaikais, paaugliais</i> (...)“.	3
Šeima	Vaiko, kuriam reikalinga pagalba, tėvai	„(...) <i>ir jų šeimomis</i> “.	1

Pasitvirtino socialinės pedagogikos moksle plačiai paplitusi paradigma, kad socialinio pedagogo veiklos pirmoje ir svarbiausioje vietoje yra darbas su vaiku, siekiant užtikrinti vaiko gerovę. Ne veltui, mokslinėje literatūroje dažnai aptinkama, kad socialinis pedagogas yra vaiko advokatas ir jo interesų ginėjas. Analizuojant socialinio pedagogo darbo objektą (žr. 3 lentelė) – **Vaikas, kuriam reikalinga pagalba ir išskirtinis dėmesys** išskiriamos trys subkategorijos: 1) *Problemų turintys ugdytiniai, augantys šeimoje* respondentai vienbalsiai išreiškė, kad socialinio pedagogo veiklos pagrindą sudaro mokiniai, turintys vienokių ar kitokių problemų. Tyrimo metu išryškėjo, kad daugiausia dirbama su socialinės rizikos grupei priskirtinu vaiku. Remiantis Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymu (2006), socialinės rizikos vaikas – iki 18 metų, kuris vaikatauja, elgetauja, nelanko mokyklos ar turi elgesio problemų mokykloje, piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, yra įsitraukęs ar linkęs įsitraukti į nusikalstamą veiklą, yra patyręs ar kuriam kyla pavojus patirti psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, smurtą šeimoje ir dėl šių priežasčių jo galimybės ugdytis ir dalyvauti visuomenės gyvenime yra ribotos.

2) subkategorija – darbas su *Gabiais ir socialiai aktyviais ugdytiniais* yra nei kiek ne mažiau aktualus ir svarbus. Kadangi: „Mažos tautos išlikimo ir stiprumo garantas yra žmogus, kaip motyvuotas pilietis, pasirengęs nuolat mokytis, aktyviai dalyvauti socialiniame, kultūriniame, ekonominiame, politiniame tautos ir visuomenės gyvenime“ (Barkauskaitė, 2001, p. 63). Darbas su gabiais, aktyviais vaikais įprastai žinomas kaip skatinimas, motyvavimas dalyvauti mokinio poreikius ir galimybes atitinkančiuose renginiuose. 43 metų socialinė pedagogė nurodė, jog tai yra: „(...) *įvairios konferencijos, konkursai, išvykos*“.

3) subkategorija

apibūdina specifinę ugdytinių grupę tai – *Vaikų globos namų auklėtiniai* tai vaikai, kurie dėl tėvų subjektyvių priežasčių neturi tinkamų sąlygų augti biologinėje šeimoje.

Socialinis pedagogas kasdien dirba dėl ugdytinių ir pedagogų bendruomenės tarpusavio santarvės ir gerovės, privalo greitai reaguoti probleminėje situacijoje, priima atsakingus sprendimus, susiduria su įvairaus pobūdžio mokinių sunkumais. Respondentai nurodė pagrindines ir dažniausiai pasitaikančias ugdytinių problemas su kuriomis suduria savo darbe (žr. 4 lentelė).

4 lentelė

Ugdytinių problemų pobūdis bendrojo lavinimo institucijoje (N=8)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Ugdytinio problemų pobūdis	Mokyklos, pamokų lankomumo problemos	„(...) lankomumo kontrolė, priežiūra”. „(...) pamokų praleidinėjimas”. „Mokyklos nelankymas (...)“ „Bėgimas iš pamokų“	5
	Žema mokymosi motyvacija	„Užrašau privalomoms mokytojų konsultacijoms”. „(...) motyvacija mokytis silpna”. „Žema mokymosi motyvacija (...)“	4
	Socialinių įgūdžių stoka – bendravimo problemos	„(...) tarpusavio santykių problemos”. „(...) sunku su jais kartais būna rasti bendrą kalbą (...)“ „(...) socialinių įgūdžių stoka”. „Prastas mikroklimatas klasėse”.	4
	Individualieji ugdymo(si) poreikiai	„Pavieniai atvejai elgesio problemų turintys vaikai”. „(...) specialiųjų poreikių mokinių problemos (...)“ „(...) elgesio ir emocijų problemų turintys vaikai (...)“	4
	Žalingi įpročiai	„Žalingų įpročių turintys (...)“ „(...) rūkymas”. „(...) žalingų įpročių sukeltos problemos (...)“	3
	Vaikų tarpusavio priekabės	„Patyčios“	1
	Tėvų nepriežiūra ir skurdas	„(...) būna, kad vaikai yra tiesiog apleisti socialiai, būna, kad vaikai ateina ir nepavalgę (...)“	1
	Konfliktiški santykiai šeimoje	„(...) būna naudojamas prieš vaikus psichologinis smurtas (...)“	1

Respondentams įvardinat pagrindines ugdytinių problemas su kuriomis daugiausia tenka susidurti tai yra mokyklos / pamokų nelankymas, pamokų praleidinėjimas be pateisinamos priežasties. Vyraujanti tendencija, jog prastėja mokiniai pasitvirtino, nes socialinių pedagogų nuomone, mokiniams stinga motyvacijos mokytis, siekti gerų rezultatų. Dar viena dažnai pasireiškianti mokinių problema – nepakankami socialiniai įgūdžiai, kurie sukelia bendravimo problemas. 43 metų socialinė pedagogė teigė, kad pastebimos: „(...) tarpusavio santykių

problemos“, bei 26 metų socialinė pedagogės pastebėjimu, pasireiškia: „Prastas mikroklimatas klasėse“.

Mokykloje yra įvairaus pobūdžio problemų, nes į mokyklas kasdien susirenka vis įvairesnių mokinių, todėl pagalbos ir paslaugų poreikis gali iškilti daugeliui jų: specialiųjų poreikių mokiniams, turintiems mokymosi negalių, intelekto, regos, klausos, emocijų ir elgesio sutrikimų ir kt. (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007).

Šiek tiek kelia nuostabą, kad tik vieną kartą buvo įvardinta patyčių problema. Galbūt respondentai vaikų patyčias priskiria bendravimo ar tarpusavio santykių problemoms, nors tai nėra tapatu. Pasak vienos efektyviausių patyčių prevencijos programų autoriaus D. Olweus patyčios – tai sąmoningas, neišprovokuotas, nuolatinis vieno asmens ar grupės fizinis ar žodinis kito asmens užgauliojimas siekiant sukurti nuolatinis prievartos ar įžeidinėjimų modelius (Targamadzė, Valeckienė, 2007).

Vaikų globos namuose augantys vaikai turi tokių pat problemų kaip ir vaikai gyvenantys su tėvais, šeimose pvz. mokyklos, pamokų nelankymas, nenoras mokytis, specialiųjų ugdymo(si) poreikiai ir pan., tačiau pastebimas skirtumas (žr. 5 lentelė).

5 lentelė

Ugdytinių problemos pobūdis vaikų globos įstaigoje (N=3)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Ugdytinio problemų pobūdis	Delinkventinio elgesio apraiškos	„(...) ankstyva motinystė (...)“ „(...) patyčios (...)“ „(...) socialinę atskirtį patiriantys vaikai (...)“ „Pamokų nelankymas“. „(...) savavališkas pasišalinimas iš įstaigos rūkymas, alkoholio vartojimas (...)“ „(...) žalingų įpročių sukeltos problemos (...)“ „Bendrų vidaus taisyklių laužymas: negrįžimas nustatytų laiku į įstaigą, pabėgimas.“	10
	Psichologinis skausmas – sielvartas	„(...)gedintys vaikai (...)“ „Tėvų globos, šeimos netektis skausmas (...) sunkus adaptacinis periodas“.	2
	Autodestruktyvus elgesys	„(...) bandymas žalotis	1

Vaikų globos namai pasižymi šiek tiek kitokio pobūdžio problemų egzistavimu. Vien fakto žinojimas, kad vaikas auga ne namų aplinkoje, be tėvų ar kitų artimų žmonių pakanka suvokti, kad globos įstaigų ugdytinių problemos skiriasi.

Vaikų namų globotinių kategorijoje išskiriama pagrindinė subkategorija – *Delinkventinio elgesio apraiškos*. Pasak Valicko (1997), delinkventinis elgesys suprantamas kaip psichologinis polinkis arba tendencija pažeisti egzistuojančias elgesio normas. Delinkventai – tai faktiškai

padidintos rizikos vaikai, paaugliai, kuriems taikomos visuomeninio poveikio priemonės. Dažniausiai delinkventai nepadarо rimtų teisės pažeidimų ar nusikaltimų.

Egzistuoja nuomone, kad delinkventinis elgesys būdingas paauglystės laikotarpyje, kada natūraliai kyla noras maištauti prieš suaugusiuosius: tėvus, mokytojus, neigti jų autoritetą. Nepaisyti visuomenės standartų ir stereotipų, šitaip jaunuolis siekia atkreipti dėmesį į save, vyksta aktyvus savojo „Aš“ ieškojimas, siekis bei noras įtvirtinti save tam tikroje visuomenės terpėje (būrimasis į grupę).

Antroji subkatgorija *Psichologinis skausmas – sielvartas* atskleidžia vaiko psichoemocinius išgyvenimus susijusius su šeimos netekties skausmu. Trečioji subkatgorija *Autodestruktyvus elgesys* paaiškina vaikų agresija nukreiptą į save, kuri reiškiasi savęs žalojimu.

Svarbu įvardinti ir atskelsti socialinio pedagogo veiklos kryptis (metodus) ir darbo forma (žr. 6 lentelė).

6 lentelė

Pagrindinės socialinio pedagogo veiklos kryptys (metodai) ir formos (N=10)

Kategorija	Subkatgorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Pagalbos individualizavimo ir diferencijavimo metodas	Individualus darbas: vaiko pažinimas ir jo poreikių identifikavimas	„Prevenčinį pokalbį“. „Individualus darbas“. „Probleminiams vaikams – individualios konsultacijos (...)“ „(...) diskusija (...) situacijos analizė“. „(...) kad mes geriau vaiką pažintume (...)“ „Asmeninis pokalbis apie problemą“.	9
	Socialinių įgūdžių plėtotė ir praktinis ugdymas	„(...) socialinių įgūdžių ugdymas (...)“ „(...) socialinių įgūdžių pamokėlės“. „(...) ugdymą pilietiškumą visuomenei (...)“ „(...) individualūs (...) užsiėmimai savęs pažinimo, refleksijos (...)“ „(...) darbinė praktinė veikla (...)“	5
Grupinis darbo metodas	Darbas grupėje	„(...) darbas grupėse (...)“ „Jeigu vaikai klasėje turi problemų grupinis darbas.“ „(...) grupiniai užsiėmimai savęs pažinimo, refleksijos (...)“ „(...) projektinė veikla (...)“	6
	Prevencinė veikla	„(...) prevenčinį būrelį turiu, stengiuosi įtraukti juos“. „(...) prevenčinės programos“. „(...) prevenciniai renginiai (...)“	4
	Aktyvūs mokymo metodai	„(...) aktyvus metodai“. „(...) tai yra aktyvieji metodai bendravimo (...)“	2
	Vaidybinių situacijų taikymas	„(...) taikau Forumo teatro metodą, esu forumo teatro metodu dirbantis mokytojas“. „(...) modeliavimas tinkamo elgesio, įvairios situacijos kaip turėtų būti“.	2
	Klasės valandėlių organizavimas	„(...) klasės valandėlės (...)“	1
	Žaidimo metodas	„(...) daugiausia stengiamės per žaidimus (...)“	1

		<i>bendravimo tai kartu žaistų žaidimus komandoje ir jis suprastų (...) išsakytų jausmus, išmoktų bendrauti“ .</i>	
Darbo su ugdytinio šeima metodas	Tėvų įtraukimas į vaiko ugdymo ir problemos sprendimo procesą	„Nuolatinis bendradarbiavimas su tėvais“. „Kas liečia tėvus, kai kurie noriai bendradarbiauja, kiti ne, linkę nusikratyti atsakomybę“. „Tėvai nori išvengti bendradarbiavimo (...)“ „(...) nors yra tokių tėvų, kurie patys domisi savo vaiku (...) tik kelios mamos (...)“ „(...) darbo su šeima metodus (...)“	5
Bendradarbiavimo metodas	Darbas su socialiniais partneriais	„(...) bendradarbiavimas su socialiniais partneriais“ .	1

Vienu iš pirmųjų interviu klausimu buvo siekta atskleisti kokius darbo metodus dažniausiai taiko socialinis pedagogas, dirbantis su ugdytiniais (žr. 4 lentelė). Apibendrinus respondentų pasisakymus, galima tvirtinti, kad veiksmingiausias darbo metodas dirbant su problemų turinčiais vaikais yra **Pagalbos individualizavimo ir diferencijavimo metodas**. Individualizacija skatina atkreipti dėmesį į unikalias asmens savybes, o diferencijavimas siekia atsižvelgti į vaikų skirtybes, sugebėjimų lygį ir tuo remiantis organizuoti pagalbą. Kuri apibūdinama subkategorija – *Individualus darbas: vaiko pažinimas ir jo poreikių identifikavimas*, o tai reiškia, kad socialinis pedagogas siekia užmegzti kontaktą su ugdytiniu bei jo artimiausia aplinka t. y. šeima, pedagogais, klasės draugais, auklėtoju, kitais tiesiogiai susijusiais asmenimis, specialistais. Svarbu susidaryti visuminį situacijos vaizdą ir išsiaiškinti vaiko problemas. tarpusavio bendravimas grindžiamas pagarba, pasitikėjimu ir nuoširdumu. Pokalbio metu stengiamasi ne tik įsigilinti į problemą, tačiau kartu su vaiku ieškoti problemos sprendimo būdų ir alternatyvų. Ne mažiau svarbi subkategorija – *Socialinių įgūdžių plėtotė ir praktinis ugdymas* individuliai ir diferencijuotai, remiamasi gyvenimiškais pamokomis, įgūdžiais, kurie būtini ir taikomi kasdieninėje veikloje. Tai reiškia, kad socialinis ugdymas siekia ne akademinę žinių, o savęs pažinimo, saviugdą, atsipalaidavimo, rekreacinės funkcijos. mokiniui (ir jo šeimai) tinkamą pagalbos suteikimo būdą.

Būtina akcentuoti, kad mokykla yra tokia socialinė institucija į kurią ateina vaikai sukaupę labai skirtingą socialinę patirtį. Vieni lankė priešmokyklinio ugdymo įstaigą ir turi tam tikrus ugdymosi pagrindus, kiti – auklėti namuose. Vieni vienturčiai, kiti – turi brolius ir seseris, vieni bendravę su bendraamžiais, kiti – tik su suaugusiais. Visi šie veiksniai sąlygoja vaikų socializaciją ir socialinių įgūdžių formavimąsi bei jų pritaikymą gyvenime.

Socialiniai įgūdžiai: gebėjimas spręsti problemas, kritinio mąstymo formavimasis, bendravimo, savigarbos, pasitikėjimo savimi ir savikontrolės įgūdžiai, gebėjimas įveikti stresą, psichologinio atsparumo kenksmingai socialinei įtakai formavimasis. Įgytieji įgūdžiai jauniems

žmonėms leidžia išvengti socialinės aplinkos įtakos. Pagal socialinių įgūdžių teoriją, jauniems žmonėms siekiama padėti išmokyti kontroliuoti savo elgesį, priimti pagrįstus sprendimus, lemiančius pozityvų ir apgalvotą elgesį. Socialiniai įgūdžiai tobulėja juos taikant, o mokykla yra ir turi būti bendruomenės dalis, sudaranti kuo palankesnes sąlygas jiems lavinti.⁵ *Socialinių įgūdžių ugdymo plėtotė ir praktinis ugdymas* visgi priskiriamas prie **Individualaus ir diferencijuoto pagalbos metodo** kategorijos, nors dažniausiai socialinių įgūdžių ugdymas žinomas kaip grupinio darbo metodas. Tačiau šio tyrimo metu išryškėjo, kad siekiant produktyvesnių darbo rezultatų socialinės kompetencijos ugdomos individualiu lygmeniu.

39 metų socialinė pedagogė teigė, kad: *Probleminiams vaikams yra skiriamos individualios konsultacijos, socialinių įgūdžių pamokėlės*. Ypatingai tai svarbu problemiškiems vaikams, nes socialiniai įgūdžiai reiškia sugebėjimą bendrauti, įtikinti ir sąveikauti su kitais žmonėmis, neišprovokuojant konflikto. 24 metų socialinė pedagogė pažymėjo, kad individualių užsiėmimų metu taiko savęs pažinimo ir refleksijos metodikas: „(...) *individualūs (...) užsiėmimai savęs pažinimo, refleksijos (...)*“.

Štuopytė (2011) pažymėjo, jog sprendžiant vaikų socialinio ugdymo problemas viena iš pagrindinių priemonių yra vaiko papildomas ugdymas, mokyklos ryšio su šeima ir vietos bendruomene, (šiuo atveju globos namais) stiprinimas, vaikų užimtumo laisvalaikio problemos sprendimas ir kita.

Kita kategorija **Grupinis darbo metodas**. Pasak Dirgėlienės, Kiaunytės, (2008), grupinio darbo su vaikais metodas remiasi socialinės pagalbos etika ir principais, bet pirmenybę teikia individo socialinių potencialų išvystymui grupėje, santykiuose su kitais žmonėmis, išgyvenančiais panašią problemą. Grupinio darbo unikalumas, jog pagalbą teikia ne tik socialinis pedagogas, bet ir kiekvienas grupės narys vienas kitam. Dirbant su grupe, ypač svarbu, kad reikalavimai būtų vienodi ir visiems vaikams taikomi vienodai, nes jie labai jautrūs neteisingiems vertinimams. Nurodymai duodami vaikams, turi būti trumpi, aiškūs ir vienareikšmiškai suprantami. (Indrašienė, 2004).

Nėra įrodyta, kad toks ar kitoks metodas arba ugdymo paradigma, filosofija yra geresnė už kitas. Tai reiškia, kad socialinis pedagogas, pats gali rinktis ir taikyti, jo manymu, konkrečiam

Kita svarbi subkategorija prevencinė veikla. Jovaiša (2007) teigia, jog prevencija – visuma įvairių auklėjimo metodų, kuriais siekiama užbėgti už akių įvykiams, prieštaraujantiems moralės ir teisės normoms. Prevencinis švietimas yra ypatingai svarbus socialinio pedagogo veiklos komponentas, kadangi mokyklose kyla itin daug problemų, kaip jau anksčiau buvo minėta, todėl, kad vaikai ateina iš skirtingų šeimų, turi individualias ir tik jiems būdingas gyvenimo patirtis ir pan. Prevencinė veikla ugdymo institucijose ir vaikų globos namų įstaigose

---

⁵ *Socialinių įgūdžių teorija*. <http://elinara.ktu.lt/plc/cdk-specialistams/170720.html> (žiūrėta 2013-04-30).

yra būtina, nes visada buvo ir bus vaikų, kurių elgesys prieštaringas, nepateisina visuomenės lūkesčių, todėl prevencija delinkventiniu elgesiu pasižymintiems vaikams yra vienas iš pagalbos būdų.

Aktyvūs mokymo metodai vis daugiau numatomi ne tik dalyko mokytojų ugdymo planuose, bet ir socialinio pedagogo plačiai praktikuojami ugdant mokinių socialines kompetencijas.

Aktyvaus mokymosi metodų paskirtis – padėti mokiniui aktyviai mokytis, kontroliuoti, struktūruoti, plėtoti, gilinti informacijos ir idėjų supratimą. Mokymosi metu ypač svarbu skatinti mokinių bendradarbiavimą, kad jie galėtų prisiimti atsakomybę už savo ir kitų mokymąsi, mokytis vieni kitų padedami, gilinti supratimą persakydami nagrinėjamą informaciją ar idėjas savais žodžiais, diskutuodami.⁶

Forumo teatro metodas yra paveikus ir naudingas, siekiant gerinti psichologinį klimatą kolektyve bei asmeniškai mokantis atpažinti problemas ir ieškoti problemų sprendimo būdų.⁷

Interviu metu buvo išsiaiškinta tyrime dalyvavusių respondentų nuomonė apie privalomas vertybines nuostatas, asmenines savybes, gebėjimus – įgūdžius, reikalingas žinias, dirbant socioedukacinės pagalbos srityje (žr. 7 lentelė).

7 lentelė

Socialinio pedagogo asmenybę charakterizuojantys veiksniai ir darbo principai (N=10)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Vertybinės nuostatos	Empatijos	„(...) empatiškas (...)“ „(...) empatija (...)“ „Empatija, kad galėtų įsijausti į kito žmogaus patiriamą situaciją, jo vidinę būseną“. „Empatiškumas (...)“ „(...) įsijausti į kito žmogaus būseną ir ypač vaiko“.	8
	Supratimo ir asmens priėmimo	„Supratingas“. „(...) supratingumas (...)“ + „(...) turėtum suprasti vaiką (...)“ „(...) priimti kitokį nei pats (...)“	5
	Privatumo užtikrinimo	„(...) konfidencialumas (...)“	4
	Tolerancijos ir pagarbos	„(...) tolerancija, pagarba (...)“	3
	Neteisimo	„(...) neteisimas (...)“	1
Reikalingi gebėjimai, įgūdžiai	Komunikaciniai gebėjimai	„Mokėjimas klausyti (...)“ „(...) gebėjimas išklausti ir išgirsti (...)“ „(...) gebėjimas valdyti pokalbį (...)“	6

⁶ Kompetencijų ugdymas: Metodinė svetainė. *Aktyvaus mokymosi metodai*. <http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/pagrindinis/kompetenciju-ugdymo-praktika/aktyvaus-mokymo-ir-mokymosi-metodai-ir-ju-taikymo-pavyzdziai/aktyvaus-mokymosi-metodu-aprasymas/> (žiūrėta 2013-04-27).

⁷ Vaičekonytė. *Forumo teatro metodika*. <http://www.forumoteatras.lt/forumo-teatro-metodika> (žiūrėta 2013-04-27).

		„(...) <i>mokėjimas išklaudyti, išgirsti kitą</i> “. „Komunikabilumas“. „(...) <i>komunikabilus privalai būti</i> “. „(...) <i>geri bendravimo įgūdžiai (...)</i> “ „Turi pasižymėti puikiais komunikaciniais įgūdžiais (...)“	
	Socialinė kompetencija	„Kompetentingas“. „Socialinės kompetencijos, kuo daugiau tuo geriau“. „(...) <i>aukšta kompetencija</i> “.	3
	Atsakingumas	„(...) <i>atsakomybė už savo veiksmus, pokalbį</i> “. „(...) <i>atsakingas (...)</i> “	2
	Gebėjimas rasti pagalbą	„(...) <i>trūkstant kompetencijos nukreipti klientą labiau galintiems padėti</i> “. „(...) <i>gebėjimas prašyti pagalbos (...)</i> “	2
	Pedagoginiai gebėjimai	„(...) <i>pedagoginiai gebėjimai (...)</i> “	1
	Meniniai gebėjimai	„Meninių gabumų reikia“.	1
	Organizuotumas	„(...) <i>organizuotumas (...)</i> “	1
Reikalingos asmenybės savybės	Teisingumas	„(...) <i>teisingas, griežtas čia turbūt prie teisingo, reiklus irgi į teisingą įeina</i> “.	2
	Rūpestingumas	„Rūpestingas (...)“ „(...) <i>reikia, kad kažkas pasirūpintų (...)</i> “	2
	Sąžiningumas	„Sąžiningumas žinoma, vaikai iškart pamato, kad yra nesąžiningas žmogus (...)“ „Sąžiningumas labai svarbu (...)“	2
	Darbas iš pašaukimo	„(...) <i>meilė vaikui (...) savo darbui (...)</i> “	1
	Geranoriškumas	„(...) <i>geranoriškumas (...)</i> “	1
	Jaunatviškumas	„(...) <i>jaunatviškas tuo pačiu (...)</i> “	1
Reikalingos žinios	Psichologijos žinios	„(...) <i>psichologijos žinios (...)</i> “ <i>psichologinėmis žiniomis</i>	3

Tyrimo dalyviai mano, jog socialinis pedagogas kaip socioedukacinės pagalbos profesionalas, turi pasižymėti tam tikromis asmens charakteristikomis, kurios įvardintos keturiose kategorijose: **Vertybinės nuostatos; Reikalingi gebėjimai, įgūdžiai; Reikalingos asmenybės savybės; Reikalingos žinios.** Respondentų nuomone svarbiausia – **Vertybinės nuostatos.** Ši kategorija pasižymi esminėmis subkategorijomis tai: „*empatijos – kiekvienas individas, grupė, bendruomenė turi tikėti, kad bus suprasti*“; „*priėmimo – kiekvienas individas turi teisę būti priimtas toks, koks yra, o ne toks, kokį nori jį matyti socialinis pedagogas*“; „*konfidencialumo – vaikų bylos ir jose sukaupta informacija turi būti saugoma tik socialiniam pedagogui prieinamoje vietoje ir gali būti pateikiama kitiems tik tai gavus tėvų arba teisėtų globėjų sutikimą ir būtina laikytis paslapties apie vaiko problemas išlaikymo principų*“; „*pagarbos – kiekvienas yra vertas besąlygiškos pagarbos*“; „*tolerancijos – kiekvienas turi teisę turėti skirtingus įsitikinimus, vertybes, tautinę priklausomybę*“; „*neteisimo – socialinis pedagogas neturi*“

būti teisėjas“ (Socialinio pedagogo pareiginė instrukcija, 2001).⁸ Šiomis vertybinėmis nuostatomis turi pasižymėti kiekvienas socialinis pedagogas. Įsijautimas į kito asmens situaciją, empatija yra reikšmingiausia subkategorija. Respondentų nuomone nei kiek ne mažiau aktualu supratimas ir asmens priėmimas tokio koks jis yra. Būtina sąlyga dirbant su žmogumi ir ypač su vaiku, besiformuojančia asmenybe, kuri yra kur kas labiau pažeidžiama negu suaugęs asmuo.

Kadangi socialinio pedagogo darbo objektas yra žmogus, todėl gerai išvystyti komunikaciniai gebėjimai yra neišvengiamai būtini socialinio pedagogo asmenybei. Remiantis Peah (2006) jog tarp profesinių interesų ir asmens charakterio ypatumų, sugebėjimų egzistuoja tam tikras ryšys. Pasižymint profesinę orientaciją „žmogus–žmogus“ tipas, (dirba sąveikoje „žmogus–žmogus“) profesinių interesų srityje būdingas didelis bendravimo poreikis ir šio tipo žmonėms geriau dirbti grupėse, negu individualiai. Tai reiškia, jog dažniausiai socialinio pedagogo profesiją pasirinkusieji yra ekstravertiškos asmenybės, kurios dirbdamos patenkina bendravimo poreikį, puikiai geba dirbti grupėje.

Tyrimo dalyviai įvardino subkategoriją – *Socialinę kompetenciją* kaip būtiną sąlygą socioedukacinėje veikloje. Socialinė kompetencija nusako socialinio elgesio efektyvumo laipsnį, socialinė kompetencija sudaro svarbią asmenybės sistemos dalį, ją galima apibrėžti kaip gebėjimą susidoroti su visuomeninio gyvenimo reikalavimais. Daugumos autorių socialiniai įgūdžiai apibrėžiami kaip socialinės kompetencijos išraiška. (Buzaitytė-Kašalynienė, 2007).

2.3.2. Socioedukacinę veiklą apsunkinantys bei profesinę sėkmę lemiantys veiksniai

8 lentelė

Socialinio pedagogo darbą apsunkinantys veiksniai (N=10)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Tėvų abejingumas ir atsiribojimas nuo vaiko problemos sprendimo	Neadekvatus požiūris į situaciją ir atsakomybės delegavimas pedagogams	„Didžiausia problema tėvų nenoras dalintis atsakomybę“. „Tėvai taip mano, kad mokykloje vykstančios problemos tai ir yra mokyklos ir mokytojų reikalas, bet ne jų“. „Yra tam tikrų bendravimo su tėvais sunkumų (...) tėvų kaltinimai mokytojams“. „Tėvų požiūris neteisingas, nenoras dalyvauti problemos sprendimo procese“. „(...) būna dažniausiai problema, kad tėvai nenori bendradarbiauti su mumis (...)“ „(...) būna, kad tėvai nepripažįsta tų problemų“. „Trūksta aktyvaus bendradarbiavimo iš tėvų	7

⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. (2001). *Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo, Nr. A1-207.*

		<i>pusės (...)</i> “	
	Pedagogų darbo neįvertinimas ir supratingumo stoka	„(...) tėvas nori, kad jam praneštų apie praleistas pamokas, nors gali pats bet kada įeiti (...) elektroninį dienyną ir matyti vaiko praleistas pamokas ir pažymius.“ „(...) nesupranta, kad reikia prisidėti prie savo vaiko ugdymo (...)“ 2 „(...) mano, kad atveda vaiką į mokyklą ir mes turime visas spręsti problemas (...)“	4
Socialinio klimato blogėjimas	Daugėja socialinės rizikos grupėms priskirtinų vaikų	„Daugėja specialiųjų poreikių turinčių vaikų“. „Daugėja vaikų iš socialinės rizikos šeimų, „Didėja atskirtis tarp ugdytinių grupių“. „Vis daugiau mokinių neturi elementarių socialinių įgūdžių (...)“	5
	Šeimos kaip autoriteto silpnėjimas	„Šeimos vaidmuo vaiko ir paauglio socializacijoje užima vis žemesnę vietą“. „Tėvų emigracija“. „Vaikai ir paaugliai neturi į ką lygiuotis, nėra autoritetų“.	3
Konstruktyvaus partneryste grįsto santykio su kolegomis stygius	Priešiška nusiteikę bendradarbiai	„(...) pedagogai išsako mintį, kad socialiniai pedagogai nereikalingi mokyklose (...)“ „Trūksta darbuotojų supratingumo (...) bendrų susitarimų laikymosi“. „(...) norisi didesnio kolegų supratingumo, atvirumo ir žinoma bendradarbiavimo“. „Trūksta kartais pagalbos iš šono“.	4
	Organizacijos sutelktumo stoka	„Vidinė mokyklos tvarka“. „Nebuvo mokyklos laiptelių (...)“ „(...) nėra bendros vizijos“.	3
	Konkurencija tarp pedagogų	„(...) pedagoginė bendruomenė išgyvena konkurenciją“. „Silpnėja socialinio pedagogo įtaka (...)“	2
Ugdytinio neadekvatus požiūris į situaciją	Pareigos ir atsakomybės vengimas	„Sudėtinga formuoti ugdytinių atsakomybę už savo veiksmus“. „Visi žinome, kad vaikai žino savo teises puikiai, o pareigas nelabai“. „(...) pareigos kažkaip užmiršamos (...)“	3
	Problemos neigimas	„(...) vaikai kartais nenori pagalbos, priešinasi pagalbai (...)“ „(...) būna pasitaiko, kad vaikai nepripažįsta, ir nenori pagalbos (...) kad jam ir taip gerai, slepia tai“.	2
	Socialinio pedagogo pagalbos neįvertinimas	„Būna kai einu pas mokytojus tariausi dėl mokinio, kad išvestų jam patenkinamą pažymį ir galiausiai kai išveda teigiamą mokiniai nesuvokia, kad tai ne jo nuopelnas“. „(...) vaikai nesupranta, kad galiu padėti ir tai darau“.	2

Siekiant išsiaiškinti socialinių pedagogų nuomonę apie socioedukacinės pagalbos teikimo kokybę apsunkinančius veiksnius, buvo išskirta reikšmingiausia kategorija – **Tėvų atsiribojimas nuo vaiko problemos sprendimo**, kuri apibūdinama 2 subkategorijomis: *Neadekvatus požiūris į situaciją ir atsakomybės delegavimas pedagogams* ir *Pedagogų darbo*

neįvertinimas ir supratingumo stoka. Kaip reikšmingiausią subkategoriją informantai įvardija tėvų neadekvatų požiūris į situaciją ir atsakomybės delegavimą pedagogams, tai reiškia, kad trūksta bendradarbiavimo ir pagalbos iš tėvų pusės. (25 m.) Socialinė pedagogė teigia: „(...) *mes be tėvų esame bejėgiai, galime sakyti, nes būtinai turi padėti, bendradarbiauti (...)*“ tai yra vienas iš patvirtinančių teiginių apie tėvų dalyvavimo svarbą vaiko ugdymo(si) problemos sprendimo procese.

Vykstantys esminiai pokyčiai visuomenėje, naujas požiūris į vaikus, jaunimo, ugdymą sociokultūrinėje aplinkoje, padedančioje asmenybei deramai realizuotis, reikalauja, kad kūrybinius interesus ir polinkius tenkinantis specialistas būtų aukšto profesinio pasirengimo. Dėl visuomenės kaitos socialinis pedagogas susiduria su naujais iššūkiais tokiais kaip **Socialinio klimato blogėjimas**, kuris reiškiasi rizikos grupės vaikų gausėjimu, tai vaikai, kurie yra kur kas labiau pažeidžiami nei kiti dėl supančios aplinkos, gyvenimo sąlygų poveikio. Vieni vaikai auga socialinės rizikos šeimose, kur yra tiesiogiai ir netiesiogiai veikiami rizikos veiksnių. Kiti vaikai turi mokymosi sunkumų, specialiųjų ugdymosi poreikių, trūksta socialių įgūdžių. Antrąją subkategoriją: *Šeimos kaip autoriteto silpnėjimas*, šeimos kaip vertybės suvokimo nuvertėjimas, pastebima vertybių transformacija, visa tai pasireiškia šeimos reikšmingumo mažėjimu vaiko socializacijos eigoje, pastebimas šeimos autoriteto nuvertėjimo procesas. Tai vyksta, nes šeimoje per silpnas ryšys tarp tėvų ir vaikų, vis daugiau įsigali šeimos narių susvetimėjimo procesas, tarpusavio santykių atšalimas. Jeigu šeimoje kažkas negerai tai vaiko elgesyje tikrai atsispindės.

Problematiniai vaikai atsiranda tada, kai mes nenorime, negalime arba neturime laiko jų suprasti. Vis dėlto probleminiai šiuo atveju yra mokytojai (Jagminaitė, 2009). Pratęsiant ankstesnę, humanistinės pedagogikos mintį, tai reiškia, jog mokytojai privalo daugiau stengtis, suprasti vaiką, kad kuo mažiau ir rečiau tektų dėti „etiketę“ – probleminis vaikais.

Tyrimo metu buvo atskleista, kokių sąlygų, išteklių, išorinės pagalbos socialiniai pedagogai pasigenda profesinėje veikloje (žr. 9 lentelė).

9 lentelė

Socialinio pedagogo profesinėje veikloje pastebimi trūkumai (N=10)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Materialinės bazės ribotumas	Nepakankama finansinė parama ugdymo bei užimtumo tikslams įgyvendinti	„(...) <i>skirti daugiau išteklių tai būtų finansinių (...)</i> sakykim, <i>daugiau ekskursijų tų pačių, žaidimų visokių, susitikimų su įvairiomis asmenybėmis (...)</i> “ „ <i>Tik žinoma dėl finansų, kad galėtų švietimo sistema būti daugiau finansuojama</i> “. „ <i>Aišku reikėtų didesnio finansavimo vaikų užimtumo, švietimo srityje</i> “. „ <i>Trūksta lėšų organizuoti ekskursijoms, išvykoms, kurios kaip ir laisvalaikio forma, bet tuo pačiu plečiamas vaikų akiratis</i> “.	4

	Įrangos bei technikos poreikis	„Kabinete aišku norėtusi interaktyvios lentos, multiprojektoriaus (...)“ „Aprūpinimo transportu, komunikacijos ir informacinių technologijų priemonėmis“.	2
	Informacijos prieinamumo ir žinių tobulinimo programų stygius	„Trūksta naujos literatūros (...)“ „(...) mažai seminarų ar panašių mokymų, kursų, kuriuose būtų gvildenamos temos apie protinę negalią turinčius vaikus ar jaunuolius“.	
	Erdvesnės darbo patalpos poreikis	„Reiktų didesnės patalpos, kad tilptų 12 žmonių grupė (...)“	1
Kolegialumo principu grįsto darbo trūkumas	Bendradarbiavimo su socialiniais partneriais stoka	„Glaudesnio bendradarbiavimo su socialiniais partneriais“. „(...) su nepilnamečių inspektore visai nėra jokio bendradarbiavimo“. „Reikia daugiau prieinamos specialistų konsultacijos“.	4
	Supratingo pedagogų požiūrio trūkumas	„Dalis pedagogų simuliuoja ugdymą“. „Dalis pedagogų iš socialinio pedagogo tikisi supermeno vaidmens“.	2
	Psichologijos specialisto poreikis	„Labai norėčiau, kad būtų psichologas (...)“	1
Teisinės bazės patikslinimo ir patobulinimo poreikis	Darbo suskirstymo ir pasidalinimo poreikis	„Galėtų būti paskirtas atskiras žmogus, kuris tvarko nemokamą maitinimą, parengia lankomumo ataskaitas“. „Jeigu būtų mokykloje dvi socialinės pedagogės būtų labai gerai“. „(...) antra socialinė pedagogė arba socialinė darbuotoja, kuri tvarkytų dokumentus (...)“ „(...) sunku aprėpti viską, kas socialiniam pedagogui priklauso“.	4
	Darbo reglamento užtikrinimas	„(...) poilsio ir ramaus darbo“. „Dirbi postvensinį darbą, o reikia prevencinį“.	2
	Suvienodintų darbo sąlygų taikymas	„(...) vienu etatu su 600 mokinių ir kai tavo kolega dirba su 70; 100; 120 mokinių vienu etatu už vienodą atlygį“.	1

Respondentai atskleidė ko trūksta socialinio pedagogo profesinėje veikloje ir išryškėjo trys vienodai reikšmingos kategorijos: **Materialinės bazės ribotumas; Kolegialumo principu grįsto darbo trūkumas; Teisinės bazės netikslumai ir patobulinimo poreikis.**

Pirmoje kategorijoje **Materialinės bazės ribotumas** išryškėjo svarbiausia subkategorija *Nepakankama finansinė parama ugdymo bei užimtumo tikslams įgyvendinti*. Tyrimo dalyviai pabrėžė, jog vaikams trūksta turiningo, pažintinio, užklasinio švietimo dėl itin ribotų finansinių išteklių. Šis trūkumas pastebimas tiek bendrojo lavinimo mokykloje, tiek vaikų globos namuose. Vienodai aktuali problema..

Kita kategorija **Kolegialumo principu grįsto darbo trūkumas** apibūdinamas kaip svarbiausia subkategorija: *Bendradarbiavimo su socialiniais partneriais stoka*, tyrimo dalyviams nurodė, kad jiems trūksta socialinių partnerių pagalbos. Trečioji kategorija **Teisinės bazės**

patikslinimo ir patobulinimo poreikis, kuris yra paaiškinamas *Darbo suskirstymo ir pasidalinimo poreikio* subkategorija.

Interviu metu paklausus respondentų ar tenka atlikti funkcijas, kurios socialinio pedagogo profesijai neturėtų būti priskiriamos ir paprašius įvardinti, tik porą respondentų, kurie dirba tik tai, kas jiems priklauso, o likusieji vienareikšmiškai pritarė, kad tenka (žr. 10 lentelė).

10 lentelė

Socialinio pedagogo atliekamos funkcijos, kurios neturėtų būti priskirtos šiai profesijai (N=8)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Kitų specialistų darbo atlikimas	Administracijos ar ūkvedžio darbas	„Administracinių protokolų surašymas (...)“ „Nemokamo maitinimo, nemokamo pavežėjimo koordinavimo funkcijos (...) primena buhalterio funkciją.“ „Atliekame daug administracinių darbų“. „Spinteles turiu vaikų, žodžiu, raktelius atsarginius“. „Kontroliuoti jų pirkimo ir pardavimo reikalus“.	6
	Pedagogo ar klasės auklėtojo veiklos sritis	„Signalinių pusmečių vedimas“. „Konsultacijų skyrimas“. „Važiavimo bilietų kompensavimas (...)“	3
	Savanorišku pagrindu grįstas darbas	„(...) kiekvienas padeda savo kolegai (...)“ „(...) reikia pagalbos kur aš galiu savo kompetencija, nebūtinai socialinio pedagogo, pritaikyti kodėl gi ne (...)“ „(...) pagalba yra skiriama, nepriverstini dalykai, savo noru“.	3

Tyrimo dalyviai pasisakė, jog dirba ne tik socialinio pedagogo pareigybėje patvirtintą darbą, bet atlieka ir kitas socialinio pedagogo profesinei kvalifikacijai nepriklausančias funkcijas. Kategorija – *Kitų specialistų darbo atlikimas* išsiskirsto į tris pagrindines subkategorijas: *Administracijos ar ūkvedžio darbas*; *Pedagogo ar klasės auklėtojo veiklos sritis*; ir *Savanorišku pagrindu grįstas darbas*. Pirmoji subkategorija nusako socialinio pedagogo-administratoriaus darbą, kuris pabrėžia itin didelę dokumentacinio darbo dalį. Manome, jog ūkvedžio pareigoms tikriausiai turėtų būti priskirta rūpintis įstaigos inventoriumi. Antroji kategorija paaiškina, jog socialinis pedagogas atlieka mokytojų funkciją, nes mokymosi rezultatų įvertinimas – „Signalinių pusmečių vedimas“; „Konsultacijų skyrimas“ yra mokytojo darbo (kompetencijos) sritis. Galbūt važiavimo bilietų tvarkymas turėtų būti priskiriamas klasės vadovui.

(39 metų) socialinė pedagogė išsireiškė savo nuomone apie kitų specialistų atliekamas funkcijas: „Tenka. Žiauriai daug (...) nevardinsiu aš, nes daug visokių darbiukų yra.“; „Pats

jeigu griežtai nusistatysi ribas tada pats nesulauksi pagalbos iš kitų“. Respondento pasisakymas atskleidžia bendruomeniškumą ir bendradarbiavimą tai būtų trečioji subkategorija – Savanorišku pagrindu grįstas darbas.

11 lentelė

Socialinio pedagogo profesinę sėkmę lemiantys veiksniai (N=10)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Pozityvių santykių su ugdytiniais sukūrimas	Lygiaverčiai santykiai grįsti pripažinimu ir pasitikėjimu	„Pagrindinis dalykas – pozityvaus kontakto buvimas.“ „Turi patikti mokiniams“. „Koridoriuje pakalbinti (...) reikia pagirti, kad gražiai atrodo“. „Pas mus mokykloje mokytojus vardais vadina (...) leidžiu aš vardu vadinti“. „Reikia asmeninio santykio. Lygiaverčio santykio“. „Aukšta vidinė kultūra turi būti vaiko, nes kitaip bus peržengta riba“. „Turi būti vaikų pasitikėjimas“. „Tarpusavio pasitikėjimas būtina sąlyga“. „Esu tam, kad nebausčiau, o būčiau draugu“. „Pagarba labai svarbu, negali pasidaryti per dideliu draugu“.	11
	Pagalba ugdytiniais priimant sprendimus	„(...) pagalbą žmogui priimant tam tikrus sprendimus, kad jie patys darys, jog tai jie nusprendė“. „Tada mano įsikišimas tampa sėkmingas“.	2
Komandinis darbas	Bendradarbiavimas su kolegomis	„Visuma aš manau tai būtų visos komandos (...) vaiko gerovės komisija (...)“ „(...) visos komandos bendras darbas ir siekiamas tikslas.“ „(...) elgesys su kolegomis (...)“	3
	Palaikymas iš vadovybės	„(...) administracijos, tai yra, vadovo, kaip vadovas remia socialinį pedagogą (...) kaip jo veiklas, kaip jį skatina, kaip palaiko“. „(...) administracijos nuostatos (...)“	2
	Bendradarbiavimas su tėvais	„(...) tėvų bendradarbiavimas, supratingumas“.	1
Ugdytinio adekvatus požiūris į situaciją	Socioedukacinės pagalbos priėmimas	„Taipogi ir vaikų priėmimas pagalbos“.	1
Teisinės bazės aiškus reglamentas	Švietimo sistemos pagalbos prieinamumas	„Švietimo sistemos įvairios, įstatymai, struktūros įvairūs“.	1

11 lentelės tęsinys

Socialinio pedagogo profesinę sėkmę lemiantys veiksniai (N=10)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius

Socialinio pedagogo asmenybę charakterizuojantys veiksniai ir darbo principai	Profesinė orientacija ir patyrimas	„(...) veiklos strategijos ir metodai“. „Požiūris į sprendžiamas problemas (...)“ „(...) darbo patirtis (...)“	4
	Socialinė kompetencija	„Kompetentingas žmogus turi būti“. „Socialinio pedagogo kompetentingumas (...)“ „(...) žinių pritaikymas praktikoje“.	3
	Darbovietės tipas	„(...) darbo vieta“. „Socialinės situacijos“ „Bendruomenės požiūris (...)“	3
	Asmeninės ir profesinės savybės	„(...) minėjom anksčiau, tai asmeninės savybės socialinio pedagogo“. „Socialinio pedagogo asmeninės ir profesinės savybės“.	2
	Aktyvumas	„(...) turi būti svarbus mokyklos gyvenime, renginiuose dalyvauti, turi būti matomas, pirmoje vietoje ir priekyje būti (...)“	
	Privatumo užtikrinimas	„Konfidencialumas būtinas, jeigu tau vaikas papasakoja bėdas neturi sužinot visi“.	1
	Komunikaciniai gebėjimai	„(...) svarbiausia gebėjimas klausyti (...)“	
	Supratingumas	„(...) svarbiausia (...) kito žmogaus supratimas“.	
	Jaunatviškumas	„(...) arba tiesiog bendraamžis turi būti“.	
	Temperamento tipas	„(...) jo temperamento“.	
	Atsakingumas	„(...) atsakomybės suvokimo“.	
	Pagarba darbui	„(...) pagarbos savo darbui požiūrio“.	1

Temperamentu vadiname pastovias individualias psichikos ypatybes, kurios dažnai nulemia žmogaus psichinės veiklos dinamiką, jos intensyvumą ir išorinę išraišką (Petrašiūnas, 2012).

Respondentų buvo paprašyta įvardinti kokios priežastys nulemia socialinio pedagogo darbo sudėtingumą ir svarbą (žr. 12 lentelė).

12 lentelė

Veiksniai, atskleidžiantys socialinio pedagogo veiklos sudėtingumą bei svarbą (N=10)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Socialinio pedagogo veiklą reprezentuojančios sąlygos	Atsakomybė už priimtus sprendimus dėl asmens gerovės	„Problemų unikalumas, nenuspėjamumas“. „Atsakomybės už naudojamus darbo metodus prisiėmimas“. „(...) labai atsakingas už jauną žmogų, kokį tu ji išleisi į gyvenimą (...)“. „(...) baisu padaryti klaidingą žingsnį ar nepastebėti kažko, kad tai jam gali atsilipti blogąja prasme (...)“ „(...) priverčia pagalvoti, kad gal tu kažko nepastebėsi (...)“ „(...) svarbu kad tu gali prisidėti prie to	6

		<i>džiaugsmo, kad vaikui geriau pasidaro kai tu jam suteiki pagalbą (...)</i>	
	Adekvati reakcija į žmogų, emocijas bei jo pasaulėžiūrą	<i>„Žmonių emocijos daro sudėtinga ir tuo pačiu svarbų“.</i> <i>„(...) vaiko emocijos“.</i> <i>„Darbas su žmogumi“.</i> <i>„Darbas su vaiku (...) turinčiu vienokių ar kitokių problemų“.</i> <i>„Neišklaustyti vaikai jaučiasi“.</i> <i>„Dirbant su protinę negalią turinčiais vaikais reikia daug kantrybės, patirties“.</i>	6
	Greita orientacija veikti	<i>„Savalaikis problemų identifikavimas“</i> <i>„(...) turi laiku pastebėti kylančias problemas ir jas išspręsti (...)“</i> <i>„(...) gavus informaciją turi neatidėliotinai veikti, nes gali būti per vėlu (...)“</i>	3
	Darbo ir asmeninio gyvenimo derinimas	<i>Mokėti atskirti darbą nuo poilsio (...)“</i>	2
Partneryste grindžiamų santykių tarp pedagogų ir tėvų kūrimas	Bendradarbiavimo didinimas	<i>„Konstruktyvaus dialogo stoka“.</i> <i>„ Darbo pasidalijimo su tėvais“.</i> <i>„Suaugusių žmonių susireikšminimas, tėvų susireikšminimas (...)“.</i> <i>„ Vistig tėvų požiūris neteisingas. Tempas begalinis mūsų pačių ir tėvų“.</i> <i>„Tėvams ir mokytojams reikia žinių ir gerų rezultatų“.</i>	5

Socialinio pedagogo veiklos unikalumas slypi tame, jog dirbama su žmogumi dėl jo gerovės. Socioedukacinėje veikloje būtina – **Socialinio pedagogo veiklą reprezentuojančios sąlygos** ši kategorija nusakoma keturiomis subkategorijomis: *Atsakomybė už priimtus sprendimus dėl asmens gerovės; Adekvati reakcija į žmogų, emocijas bei jo pasaulėžiūrą; Greita orientacija veikti; Darbo ir asmeninio gyvenimo derinimas.*

Kita kategorija **Partneryste grindžiamų santykių tarp pedagogų ir tėvų kūrimas** – socialinio pedagogo darbą labai sunkiną tėvų bendradarbiavimo stoka.

Apskirtai visos švietimo įstaigos veiklos veiksmingumas labai priklauso nuo tėvų dalyvavimo jos veikloje. Hargreaves (1992) skiria šiuos pagrindinius pedagoginio bendradarbiavimo su tėvais principus: pasitikėjimas, optimizmas, pagarba, sąmoningumas.

2.3.3. Socialinio pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai

Tyrimo dalyvių buvo paprašyta pasisakyti apie studijas aukštosiose mokyklose ir ar ugdomos kompetencijos yra adekvačios socialinio pedagogo praktinei veiklai. Respondentai išreiškė savo nuomonę (žr. 13 lentelė).

13 lentelė

**Socialinių pedagogų nuomonė apie studijas ir ugdomas kompetencijas praktinei veiklai
(N=10)**

Kategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Studijų kokybė adekvati praktinei veiklai	„Daugiau atitinka negu ne“. „Manau, kad adekvačios“. „Manau, kad taip“. „Bet kokią paskaitą galima prisitaikyti sau“. „(...) manau, kad aukštoji mokykla parengia puikius specialistus“. „Taip, bet žinoma, praktikoje yra dažnai kitaip (...) kiekviena situaciją turi galvoti ir spręsti vis kitaip (...)“ „(...) ne kaip iš vadovėlio, nes yra įvairiausių aspektų, kurie keičia situaciją ir kur to vadovėliuose nerasi (...)“ „Tikriausiai, kad atitinka, nors kaip bebūtų visa praktika pasimato tik pradėjus dirbti (...)“ „Visos gautos žinios yra naudingos“. „Bent jau aš nesijaučiau įmesta į balą“. „Jaučiausi stipriai“. „Man kitaip, aš pirma dirbti pradėjau ir tada stojau mokytis“. „Kas man neaišku darbe, kokių klausimų turiu aš klausiau per paskaitas dėstytojų“.	12
Studijų programos spragos	„Universitete nemoko duomenų bazės pildymo (...) bet didelių sunkumų dėl to nebuva“. „Negalės situacija daugiau studijuota (...) o socialiniui pedagogui nėra taip labai svarbu“. „O ką matau, kai ateina studentai. Teorijos ir praktikos ryšio praradimas“. „Man trūko žinių, tad papildomai baigiau psichologijos studijas“. „Daug asmeninių lėšų ir laiko investuoju į įvairių, socialinio pedagogo darbe reikalingų, kompetencijų ugdymą“. „Dažnai teorija nuo praktikos skiriasi“.	6

Respondentai mano, kad studijų kokybė yra adekvati praktinei veiklai, nors darbe šiek tiek kitaip viskas pasirodo: „(...) praktikoje yra dažnai kitaip (...) kiekviena situaciją turi galvoti ir spręsti vis kitaip (...)“; „Tikriausiai, kad atitinka, nors kaip bebūtų visa praktika pasimato tik pradėjus dirbti (...)“. Tačiau tyrimo dalyviai pastebi ir esančių trūkumų studijų programoje: „Universitete nemoko duomenų bazės pildymo (...) bet didelių sunkumų dėl to nebuva“; „Man trūko žinių, tad papildomai baigiau psichologijos studijas“.

Respondentų buvo paprašyta įvardinti profesijos pasirinkimo motyvus (žr. 14 lentelė).

Socialinio pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai (N=10)

Kategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Asmeniniai interesai	„Labai asmeniškai, nepasakosiu smulkiai“. „Visada mėgau dirbti su vaikais (...)“ „(...) patinka bendrauti su žmonėmis“. „(...) patinka vaikai, su jais bendrauti (...)“ „(...) kiekvieną dieną gali iš jų pasimokyti kažką naujo (...)“ „(...) jie tau leidžia suprasti šiuolaikinį jaunimą ne iš laikraščių, žurnaly, bet čia ir dabar“. „Domėjausi psichologija (...)“	7
Noras padėti žmogui	„(...) gal man patinka kitam žmogui padėti“. „Stengiuosi suteikti pagalbą visur ir visada, jeigu aš tik galiu“. „Noras padėti kitiems išspręsti problemas“. „(...) spręsti jų problemas, jiems padėti“. „(...) dirbti vardan kitų gerovės“.	6
Pašaukimas	„Kaip mano mama juokauja nuo prigimties esu socialinė pedagogė“. „Daug kas ant mano peties vaikystėje išsipasakot norėjo“. „Kaip sakant, pirmiausia dirbt pradėjau, o paskui specialybė atsirado“.	3
Tikėjimas, jog gali padėti	„Tikėjimas, kad galiu bent kažkuriam vaikui padėti“. „Aš žinojau, kad noriu dirbt su vaikais, nes tikiu, kad jiems dar galima padėti, gali pasikeisti.“	2
Profesijos inovatyvumas	„Pirmiausia tai, kad nauja profesija, net nežinojau ką jis veikia“. „Prieš 11 metų dar buvo tik pradžia socialinės pedagogikos“.	2
Matytas profesijos pavyzdžio patrauklumas	„(...) profesijos pasirinkimas buvo nuo mano geros socialinės pedagogės mokyklos laikų, kadangi mes labai aktyviai bendravom (...)“ „(...) man patiko veiklos ypač kaip žmogus gali padėti, tas žmogus kitam asmeniui, suteikti stiprybės“.	2

Tyrimo metu išryškėjo pagrindiniai socialinio pedagogo profesijos pasirinkimo motyvai, kurie išreikšti trejomis subkategorijomis: **Asmeniniai interesai**; **Noras padėti žmogui**; **Pašaukimas**. Pirmoji subkategorija siejama su asmens interesų patenkinimu profesinėje veikloje. Antroji subkategorija paaiškina norą būti naudingu ir pagelbėti žmogui. Trečioji subkategorija siejama su asmens vidiniu pašaukimu.

Respondentų buvo prašoma pasisakyti apie pasitenkinimą arba ne profesiniu pasirinkimu (žr. 15 lentelė).

Socialinių pedagogų nuomone apie profesinį pasirinkimą (N=10)

Kategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius

Patenkintas profesiniu pasirinkimu	„Esu patenkinta“. „Esu patenkinta ir nesigailiu savo pasirinkimu“. „(...) esu patenkinta, niekada nesigailėjau, net nenorėčiau keisti pareigų, nebent ateity ir tai tik švietimo srity“. „Darbas sunkus, bet man įdomus“. „Džiaugiuosi, kad dirbu šiuo metu socialine pedagoge ir kol kas negalvoju apie kitą profesiją“. „(...) man patinka mano darbas“. „Manau esu ten kur ir turėčiau būti.“ „(...) profesinis pasirinkimas yra sąmoningas ir gerai apgalvotas (...)“ „Darbas nelengvas, bet naudingas, todėl man ir patinka“.	12
Iš dalies nepatenkintas profesiniu pasirinkimu	„Iš dalies nepatenkinta“. „Norėčiau profesinėje veikloje veikti pagal aiškius reikalavimus, darbą atlikti iki galo“. „Keisčiau šią profesiją į psichologo (...)“	3

Tyrimo metu išryškėjo tendencija, kad respondentai yra patenkinti savo profesiniu pasirinkimu, nuo to priklauso savijauta ir darbo efektyvumas. Tačiau išryškėjo ir kita respondentų nuomonė, kad jaučiasi ne visiškai patenkintas profesija dėl darbo neapibrėžtumo, nuolatinio skubėjimo ir norėtų keisti savo darbą į psichologo profesiją.

Socialinio pedagogo darbo objekto – įvairiapusiška asmenybė. Dėl darbo specifikos pasireiškia sąlyga patirti įtampą ir stresą (žr. 16 lentelė).

16 lentelė

Stresą ir įtampą keliantys veiksniai socioedukacinėje veikloje (N=9)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Neadekvatus vadovo požiūris į socialinį pedagogą	Pernelyg aukštai keliami vadovo reikalavimai	„(...) yra reikalaujama iš vadovo rezultato aiškaus, nevertinamas procesas“. „(...) pas mus mokiniai yra, kurių tėvai jų užima tam tikrą socialinį statusą tada spaudimas dvigubas, visas dėmesys sukonzentruotas tik į tai“. „Net savaitgali drįsta administracija paskambinti man ir paklausti kaip su tuo vaiku ir tai ne kažkokia rimta situacija (...)“ „24 val. per parą reikalaujama dirbti“. „Kartais reikalavimai prasilenkia su logika“. „(...) darbo neįvertinimas (...)“	6
	Nepakankamas vadovo pasitikėjimas	„(...) pasitikėjimo kaip specialisto trūksta iš vadovo“.	1
Darbas su problemų turinčiu žmogumi	Žmonių emocijos	„Kiekvieną kartą kai susitinki su tėvais yra stresas“. „Nežinai kaip pakryps pokalbis“. „Nežinai su kokiomis emocijomis ateis tėvai, mokinys, mokytojai“. „Su vaikų emocijomis, tėvų emocijomis, klykia, rėkia“. „Vaikų neigiamos emocijos“.	5

	Ugdytinio priešiškas ir agresyvus elgesys	„(...) tai vienas dalykas, kad yra mokiniai, kurių yra paauglių nemaža dalis (...)“ „Būna kartais su jais sunku susitarti, nes jie bando maištauti (...)“ „(...) esame neapsaugoti nuo smurto, įžeidinėjimų ir panašių išpuolių iš globotinių pusės (...)“	3
	Įsijautimas į ugdytinio situaciją	„(...) įvairių agresijos proveržių (...) patyčių, kai pagalvoji, kad ką vaikas pajaučia, aukos vaikai, kurie patiria tam tikrus išpuolius iš kitų vaikų, kaip jiems sunku (...)“	1
	Baimė priimti netinkamą sprendimą	„Įtampa, taipogi, dėl to galvoji, kad nepakenktum vaikui, bet padėtum“.	1
	Atsakomybės prisiėmimas už ugdytinio nusikaltimus	„Esame baudžiami už vaikų padarytus nusikaltimus, jei vaikui nėra 16 metų“.	1
Bendradarbiavimo problemos su kolegomis, socialiniai partneriais	Nesutarimai su kolegomis, soc. partneriais	„Kolegų pasipiktinimas“. „(...) kai kurių socialinių partnerių abejingumas darbu“.	2
	Pedagogų kompetencijos stoka	„(...) dalies pedagogų nekompetencija (...)“	1

16 lentelės tęsinys

Stresą ir įtampą keliantys veiksniai socioedukacinėje veikloje (N=9)

Kategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Didelis darbo krūvis	„Parsinešimas namo problemų“. „Mintys apie darbą poilsio metu“. „Socialinis pedagogas neturėtų būti visų problemų sprendėjas“.	4
Socialinio klimato blogėjimas	„(...) kintančios aplinkybės (...)“ „(...) skurdas šeimuose (...)“	2
Televizijoje propagandos skleidimas	„Žurnalistų keliamą įtampą, ne taip informacija pagavo ir interpretavo (...)“	1

Išskyrus vieną respondentą, kuris nejaučia streso ir įtampos, o visi kiti 9 respondentai pasisakė patiriantys stresą, įtampą profesinėje veikloje ir net kasdien. Pirmiausia tai atskleidžia socioedukacinės veiklos ypatingą sudėtingumą, kuris reikalauja iš socialinio pedagogo itin aukštos kompetencijos, įgūdžių, asmeninio ir profesinio išprusimo, stiprybės. Vaitkevičius (1995) pažymi, jog socialinis pedagogas turi sugebėti įveikti dažniau pasitaikančias stresines, nerimą keliančias situacijas ir būti ištvermingas, iniciatyvus, atkaklus siekdamas tikslo, pasiruošęs psichiniam diskomfortui, todėl aukštas nerimo lygio pasireiškimas nėra suderinamas su socialinio pedagogo profesinėmis savybėmis.

Interviu teksto analizė parodė, jog respondentai įtampą, stresines situacijas susieja su vadovo keliamais reikalavimais ir nepasitikėjimu juo kaip specialistu.

Antra pagal svarbą kategorija tai *Darbas su problemų turinčiu žmogumi*, ir subkategorija *Žmonių emocijos*, kurios paprastai būna neigiamos, nes socialinis pedagogas daugiausiai dirba su probleminiais atvejais, kurie iš esmės turi neigiamą krūvį. Darbas su žmogumi yra ypač emociškai sekinantis. Respondentai įvardino: „*Kiekvieną kartą kai susitinki su tėvais yra stresas*“; gali sakyti, jog tai savotiška baimė neigiamos patirties, kuri išreikšta emocijos: „*Su vaikų emocijomis, tėvų emocijomis, klykia, rėkia*“ ir t.t.

Antra pagal svarbą subkategorija – *Ugdytinio priešiškas ir agresyvus elgesys*, taip pat kelia įtampa, nes socialinio pedagogo misija padėti ir suteikti pagalbą, bet dažnai vaikas nusiteikęs priešiška, agresyviai socialinio pedagogo atžvilgiu, atstumia pagalbą, nes ją traktuoja kaip nereikalingą ir net kaip tam tikrą nuobaudą, kurią socialinis pedagogas skiria.

Ne paslaptis, jog įtampos šaltinis yra nesutarimai su kolegomis ir socialiniais partneriais, pedagogų nekompetentingumas.

Galima teigti, jog stresas kyla, todėl, kad socialiniai pedagogai jaučia nuovargį dėl per didelio darbo krūvio.

Respondentų nuomone, išskirti veiksniai, kurie gali pagerinti socioedukacinės pagalbos teikimo kokybę (žr. 17 lentelė).

17 lentelė

Veiksniai, kurie gali pagerinti socioedukacinės pagalbos teikimo kokybę (N=10)

Kategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Socialinio pedagogo profesijos įvaizdžio tobulinimas	„ <i>Keisti požiūrį, kelti socialinio pedagogo darbo prestižą</i> “ . „ <i>Didesnės atrankos turi būti</i> “. „ <i>Dabar yra toks vaizdas, kad socialinis pedagogas vaikšto kaip koks baubas (...)</i> “ „ <i>Jeigu daug dirbi su vaikais, nusikalstančiais tada tiems geriems tampa ne prestižas bendrauti, nes busi toks pats, kuris eina galvom</i> “.	4
Pedagogų profesinių kompetencijų tobulinimas	„ <i>(...) socialiniams pedagogams, aš manau visiems pedagogams kuo daugiau atnaujinti savo žinias ir dažniau</i> “. „ <i>Įvairiausi seminarai, kvalifikacijos kėlimas, bendradarbiavimas su kitais specialistais (...)</i> socialinių pedagogų, sakykime, profsąjunga susitikimai vyksta įvairiausi ir dalijamasi savo patirtimi, sėkmėmis ir nesėkmėmis“. „ <i>(...) kvalifikacijos kėlimas</i> “. „ <i>(...) už mokymąsi visą gyvenimą</i> “.	4
Savipagalbos grupių kūrimas socialiniams pedagogams	„ <i>(...) galbūt yra reikalingos socialiniams pedagogams skirtos rehabilitacijos, stovyklos, savipagalbos grupės (...)</i> Tik pradėjus dirbt nežinojau kaip su stresu susidoroti (...) „ <i>Savitarpos pagalbos grupės kurti (...)</i> “	2
Pilietiškas mąstymas	„ <i>Kiekvieno žmogaus suvokimas, kad net mažas dalykas, kurį jis padarys, o ne deleguos kitam, gali pakeisti situaciją (...)</i> “ „ <i>(...) pirmiausia, reikia keisti mąstymą</i> “.	2

Darbo krūvio mažinimas	„ <i>Krūvis yra per didelis</i> “. „(...) <i>nenuslėpsi fakto, kad didžiulis krūvis (...)</i> “	2
Psichologijos specialisto būtinybė ugdymo įstaigoje	„ <i>Turėtų būti psichologas būtinai</i> “.	1
Naujas socioedukacinės strategijos kūrimas	„(...) <i>reikia sukurti naują strategiją, įgalinti mus visus būti atsakingais už vaiką, paauglį, jaunuolį, šeimą</i> “.	1
Partnerystė grįsti santykiai su kolegomis	„(...) <i>bendradarbiavimo daugiau (...)</i> iš kai kurių mokytojų galbūt, taipogi, <i>reikėtų, nes kiti galvoja, kad socialinis pedagogas tai jis viską turi atlikti vienas pats (...)</i> “	1

17 lentelės tęsinys

Veiksniai, kurie gali pagerinti socioedukacinės pagalbos teikimo kokybę (N=10)

Kategorija	Subkategorija	Įrodantis teiginys	Teiginių skaičius
Tėvų ir pedagogų partnerystės stiprinimas	Programų kūrimas, kurių tikslas didinti tėvų atsakomybę	„ <i>Tėvams reikalingas pozityvus ugdymas</i> “. „ <i>Tėvų atsakomybės ugdymas</i> “	2
	Bendradarbiavimo didinimas	„(...) <i>bendradarbiavimo daugiau iš tėvų (...)</i> “	1

Aiškinantis veiksniais, kurie pagerintų socioedukacinės veiklos teikiamos pagalbos kokybę (žr. 17 lentelė) išskirtos aštuonios kategorijos: *Socialinio pedagogo profesijos įvaizdžio tobulinimas; Pedagogų profesinių kompetencijų tobulinimas; Savipagalbos grupių kūrimas socialiniams pedagogams; Pilietiškas mąstymas; Darbo krūvio mažinimas; Partnerystė grįsti santykiai su kolegomis; Psichologijos specialisto būtinybė ugdymo įstaigoje; Naujas socioedukacinės strategijos kūrimas*. O iš šių kategorijų respondentų nuomone, svarbiausia reikia keisti socialinio pedagogo įvaizdį visuomenėje. Būtina sąlyga nuolatinis tobulėjimas – profesinių kompetencijų tobulinimas pedagogams, galima teigti, jog tai reiškia mokymąsi visą gyvenimą. Tyrimo dalyviai mano, jog socialinio pedagogo profesijos atstovams būtų pravartu burtis į grupę, kuri pasižymėtų terapine, rekreacine funkcija ir tuo pačiu informacijos sklaida bei patirties pasidalinimu. Socioedukacinė pagalbos kokybė priklauso ne vien nuo socialinio pedagogo, bet apskritai nuo visuomenės pilietiškos mąstysenos. Norint, kažką pakeisti pirmiausia reikia pradėti nuo savęs, padaryti viską kas nuo tavęs priklauso.

Interviu metu buvo pažymėta, jog socialiniai pedagogai jaučiasi pernelyg apkrauti, per didelis darbo krūvis trukdo gerai ir iki galo atlikti savo pareigas. Ne mažiau svarbi kategorija – *Tėvų ir pedagogų partnerystės stiprinimas* (žr. 17 lentelės tęsinys). Žinoma socialinio pedagogo darbo kokybė labai priklauso nuo tėvų geranoriškumo, atsakomybės už vaiką ir bendradarbiavimo.

Išvados

1. Socialiniai pokyčiai kartais yra pageidautini ir siektini, bet dažnai jie vyksta neplaningai. XXI a. nulėmė sparčią visuomenės kaitą dėl modernių technologinių pasiekimų (išradimų), visuotinos globalizacijos. Masiškai plinta globalinė kultūra, pastebimas skirtingų kultūrų panašėjimas. Globalizacija įtakoja vertybinių nuostatų transformacijos raišką. Šiuolaikinėje visuomenėje – svarbiausia gebėjimas prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos. Būtina akcentuoti, jog socialiniai pokyčiai ne visada yra teigiami, pvz. pasaulinė ekonomikos ir finansų krizė, stipriai įtakojo darbo rinką. Darbo rinkos rodikliai rodo stipriai sumažėjusį gyventojų nedarbą, ypač jaunimo užimtumą mažėjimą, kuris paskatino emigraciją ir dėl šių neigiamą poveikį turinčių veiksnių tampa vis aktualesnė socialinė parama. Socialiniai pokyčiai, be abejo, duoda daug teigiamų perversmų žmogaus gyvenimui, tačiau turi ir neigiamų pusių: ekologinė tarša (ligos), globalizacija, kurios proceso metu prarandamas kultūrinis identitetas, migracija, konkurencija, nedarbas, išaugęs socialinės paramos poreikis, psichofizinės sveikatos pokyčiai. Besikeičianti visuomenė kelia vis didesnius reikalavimus socioedukacinės veiklos profesionalams.
2. Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad veiksmingiausias darbo metodas dirbant su problemų turinčiais vaikais yra pagalbos individualizavimo ir diferencijavimo metodas, kuris pasireiškia individualiu darbu grindžiamu vaiko pažinimu ir jo poreikių identifikavimo procesu bei socialinių įgūdžių plėtote ir praktine ugdomąja veikla. Atliktas tyrimas atskleidė, jog vaikų problemų pobūdis priklauso nuo institucijos tipo:
  - Bendrojo lavinimo mokykloje ugdytinių problemos daugiausia susijusios su mokyklos ir pamokų nelankymu, žema mokymosi motyvacija, socialinių įgūdžių stoka ir bendravimo problemomis. Mokinių problemas lemia individualūs ugdymo(si) poreikiai, taip pat žalingų įpročių turėjimas, patyčių pasireiškimas. Ugdytinių problemos šeimoje susijusios su tėvų nepriežiūra ir materialiniu nepriteklumi bei konfliktiškais santykiais šeimoje.
  - Vaikų globos įstaigoje vaikų problemų pobūdis yra labiausiai susijęs su delinkventinio elgesio apraiškomis, išgyvenamu psichologiniu skausmu – sielvartu, save žalojančiu – autodestruktyviu elgesiu.
3. Empirinis tyrimas atskleidė, jog socialinio pedagogo darbą apsunkina tėvų abejingumas ir atsiribojimas nuo vaiko problemos sprendimo proceso, atsakomybės delegavimas pedagogams taip pat pedagogų darbo neįvertinimas ir supratingumo stoka. Tyrimo metu gauti duomenys leidžia teigti, jog pastebimas socialinio klimato blogėjimas, kuris pasireiškia socialinės rizikos grupių vaikų daugėjimu taip pat šeimos autoriteto

silpnėjimu. Socialinio pedagogo darbą sunkina konstruktyvaus partneryste grįsto santykio su kolegomis stygius. Taip pat ugdytinio neadekvatus požiūris į savo situaciją, pareigos vengimas, problemos neigimas bei socialinio pedagogo pastangų neįvertinimas.

Tyrimo metu išryškėjo ne tik neigiami, bet ir teigiami veiksniai, kurie padeda socioeducacinės veiklos procese. Būtina sąlyga lygiaverčio santykio su ugdytiniais kūrimas, kuris grindžiamas pripažinimu ir pasitikėjimu, taip pat pagalba ugdytiniais priimant sprendimus, galima teigti, jog socialinis pedagogas neturi primesti savo nuomonės, o tik patarti ir nukreipti. Ne mažiau svarbus reiškinys komandinis darbas su kolegomis, tėvais bei vadovo palaikymas. Taip pat svarbu ugdytinio adekvatus požiūris ir socioeducacinės pagalbos priėmimas. Tyrimo metu gauti duomenys atskleidė, kad profesinė sėkmė labai priklauso nuo socialinio pedagogo asmenybę charakterizuojančių veiksnių ir darbo principų: svarbiausia profesinė orientacija ir patyrimas, socialinė kompetencija darbovietės tipas, asmeninės ir profesinės savybės.

4. Tyrimo metu buvo atskleistas socialinio pedagogo profesijos pasirinkimo svarbiausias motyvas – asmeniniai interesai, kurie paskatino šios profesijos pasirinkimą, taip pat noras padėti žmogui bei pašaukimas.
5. Pasitvirtino hipotezė, kad kintanti visuomenė dažnai lemia specifinį ugdytinių problemų pobūdį, taip socioeducacinės pagalbos teikimo kryptys, formos reikalauja papildomų socialinio pedagogo kompetencijų.

Literatūros sąrašas

1. Andrašiūnienė, M. (2007). *Socialinio darbo terminų žodynelis*. Vilnius: UAB Ciklonas.
2. Aramavičiūtė, V. (1998). *Ugdymo samprata*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
3. Augis, R. ir kt. (Red.). (1993). *Psichologijos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
4. Bajoriūnas, Z. (1997). *Šeimos edukologija*. Vilnius: Jošara.
5. Bakanauskas, A., Kvedaravičius, J., Lydeka, Z., Pačėsa, N., Zakarevičius, P., Žukauskas, N. (2008). *Žinių visuomenės formavimas: patirtis, problemos, perspektyvos*. Monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
6. Barcer R. L. (1996). *The Social Work Dictionary*. Washington: NASW Press.
7. Barkauskaitė, M. (2001), Mokymosi motyvacijos atkūrimo prielaidos Jaunimo mokyklose // *Pedagogika*. T. 55, 63–67.
8. Bartkevičiūtė, L. (2011). *Socialinę – pedagoginę pagalbą teikiančių specialistų pasitenkinimas profesiniu pasirinkimu: nerimastingumo vertinimas*. (Bakalauro darbas)
9. Beck, A. T. (2005). *Kognityvinė terapija ir emociniai sutrikimai*. Vilnius: Via recta.
10. Bitinas, B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta
11. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio I-kla.
12. Buzaitytė-Kašalynienė, J. (2007). *Vaikų socialinių įgūdžių vertinimo pirmo ir antro matavimų lyginamoji duomenų analizė: Tyrimo ataskaita*. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wWodoiH9jpkJ:www.lygus.lt/seimairdarbas/files/ataskaita%2520Socialines%2520kompetencijos%2520ivertinimas.doc+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=lt> (žiūrėta 2013-04-21).
13. Chmiel, N. (2005). *Darbo ir organizacinė psichologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
14. Dirgėlienė, J., Kiaunytė, A. (2008). *Praktika rengiant socialinius darbuotojus: Klaipėdos universiteto patirtis: studijų knyga*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
15. Doyle, C. (2006). *Working with abused children from theory to practice*. London: Palgrave macmillan.
16. Ellis, A. (2006). *Kaip nepasiduoti nerimui ir jį kontroliuoti*. Kaunas: Dajalita.
17. Europos komisija. Komunikacijos generalinis direktoratas. (2010). *Galimybės ir iššūkiai: Migracija Europos Sąjungoje*. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras.
18. Giddens, A. (2005). *Sociologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.

19. Girdzijauskienė, S. (2006). *Kokybinis interviu: metodiniai nurodymai*. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija.
20. Greenberger, D., Padesky, Christine A. (2000). *Nuotaika paklūsta protui*. Vilnius: VU
21. Guogis A., Bernotas D., Ūselis D. (2000). *Lietuvos politinių partijų samprata apie socialinę apsaugą*. Vilnius: Eugrimas.
22. Guščinskienė, J., Kondrotaitė, G. (2006). Socialinės rizikos šeimos: Pagėgių savivaldybės atvejo studija. *Socialinis darbas*. Nr. 5(2), p. 15-24.
23. Hargreaves, A. (1992). *Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai*. Vilnius: Tyto Alba.
24. Ignatavičienė, S., Žukauskienė, R. (1999). *Rizikos grupės vaikai*. Vilnius.
25. Indrašienė, V. (2004). *Socialinio ugdymo technologijos*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
26. Jagminaitė, E. (2009). Į Lietuvą – mokyti mokytojų. *Šiauliai plus*. <http://savaitrastis.siauliaiplus.lt/article/articlearchiveview/250/2009/04/17> (žiūrėta 2013-02-12).
27. Jankauskas, S. (1993). Antika ir dabartis: hermeneutinė akistata. L. Šnipas. (Ats. red.). *Žmogus ir visuomenė: straipsnių rinkinys* (p. 4–12). Vilnius: VPU leidykla.
28. Jonkarytė, A., Mikulionienė, S., Mitrikas, A., A., Maslauskaitė, A. (2003). *Šeimos revoliucija? Iššūkiai šeimos politikai*. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas.
29. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
30. Jucevičienė, P. (Sud. ir ats. red.). (1998). *Edukologijos idėjos Lietuvos švietimo sistemos modernizavimui*. Monografija. Kaunas: Technologija.
31. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai: ŠUL.
32. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: (edukologija ir kiti socialiniai mokslai)*. Vadovėlis. Šiauliai: Liucijus.
33. Kasiulis, J., Barvydienė, V. (2005). *Vadovavimo psichologija*. Kaunas: Technologija.
34. Kišonienė, R., Dudzinskienė, R. (2007). *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, ugdymo turinio individualizavimas*. Vilnius: Via Recta. http://www.smm.lt/ugdymas/docs/specialusis/Knyga_apie_individualizav.pdf (žiūrėta 2013-04-20).
35. Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
36. Lancashire County Council. *Social Pedagogy*. http://www3.lancashire.gov.uk/corporate/web/?Social_Pedagogy/31024 (žiūrėta 2013-04-20).

37. Leliūgienė, I. (2002). Socioedukacinio darbo tyrimų objekto socioistorinė raida ir šiuolaikinių metodologinių nuostatų diskursas. *Socialinis darbas*, 1 (1), 6–16.
38. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.
39. Leliūgienė, I. (2003a). *Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas*. Kaunas: Technologija.
40. Leliūgienė, I. (2012). *Socioedukacinis darbas bendruomenėje*. Kaunas: Technologija.
41. Leliūgienė, I., Giedraitienė, E., Rupšienės, L. (2006). *Socialinių darbuotojų / socialinių pedagogų rengimas Lietuvoje*. <http://archive.minfolit.lt/arch/5501/5783.pdf> (žiūrėta 2012-03-20).
42. Leonavičius, J. (1993). *Sociologijos žodynas*. Vilnius: Academia.
43. *Lietuvių kalbos žodynas* (2005). <http://www.lkz.lt/dzl.php?12> (žiūrėta 2013-02-20).
44. Lietuvos centro partija. *Krizė Lietuvoje – priežastys, padariniai ir pamokos*. (2011). <http://www.centropartija.lt/aktualijos/163-kriz-lietuvoje-prieastys-padariniai-ir-pamokos> (žiūrėta 2013-03-01).
45. Lietuvos Respublikos kultūros ir švietimo ministerija. *Lietuvos švietimo koncepcija*. (1992). Vilnius: leidybos centras.
46. Lietuvos Respublikos seimas. (2006). *Socialinių paslaugų įstatymas*. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=270342&p_query=&p_tr2= (žiūrėta 2013-03-10).
47. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas (2003): *Dėl darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinių rekomendacijų patvirtinimo, Nr. A1-207*. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=225359&p_query=&p_tr2= (žiūrėta 2012-06-10).
48. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. (2001). *Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų patvirtinimo, Nr. 1667*. http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01_12_1667.htm (žiūrėta 2013-04-21).
49. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. (2003). *Socioedukacinės pagalbos paskirtis*. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=302313 (žiūrėta 2013-04-08).
50. Lietuvos statistikos departamentas (2011). *Socialinės rizikos šeimos metų pabaigoje. Požymiai: administracinė teritorija, statistiniai rodikliai ir metai*. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3160902&P Language=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=4024&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar ar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar 11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=> (žiūrėta 2012-06-12).
51. Lietuvos statistikos departamentas (2012). *Mokslo tiriamoji veikla 2011 m.* <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=10239> (žiūrėta 2013-03-02).

52. Lietuvos statistikos departamentas (2013). *Užimtumas ir nedarbas 2012 m. ir 2012 m. IV ketv.* <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view?id=11457>(žiūrėta 2013-03-02).
53. Liubinienė, V. (2002). *Kultūra ir visuomenė*. Kaunas: Technologija.
54. Louise, C., J. (2003). *Socialinio darbo praktika*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
55. Lukšienė, M. (2000). *Jungtys*. Vilnius: Alma litera.
56. Majauskienė, L. (2008). *Mokyklos socialinio pedagogo veiklos bendros struktūros paieška skirtinguose kontekstuose (Lietuvos ir Vokietijos atvejų lyginimas)*. Daktaro disertacija, Kauno technologijos universitetas.
57. Matulionis, A., V. (2002). *Sociologija*. Vilnius: Homo liber.
58. Mendelė-Leliugienė, M. (2012). *Socialiai atsakingos asmenybės ugdymo modelis*. Vilnius: Justitia.
59. Mielke, U. (1997). *Geriau supraskime sunkius vaikus*. Vilnius: Lektūra.
60. Mills, I. (1998). *Users Guide. Stress Control*. U.K.: Unoview Productions of Health Secrets.
61. Misiukevičienė, O., Putauskienė, A. (2009). *Socialinio pedagogo darbo vadovas*. Vilnius: baltos lankos.
62. Navaitis, G. (1998). *Psichologinė parama vaikams*. Vilnius: VPU.
63. Oaklander (2007). *Langas į vaiko pasaulį*. Kaunas: Spindulys.
64. Petrašiūnas, J. (2012). *Žmogaus veidas ir temperamentas*. http://www.jona3.puslapiai.lt/Kaip%20is%20veido%20atpazinti%20NST_8psl.pdf (žiūrėta 2013-05-20).
65. Pėžaitė, R., Brazienė, R. (2004). *Deviacinių reiškinių Lietuvos kaime teoriniai aspektai*. *Jaunasis mokslininkas*. http://ev.lzuu.lt/mokveikla/SMK_2004/Pletra/Pezaitė_Raimonda.htm (žiūrėta 2013-01-18).
66. Pikūnas, J., Palujanskienė, A. (2005). *Stresas: atpažinimas ir įveikimas*. Kaunas: Pasaulio lietuvių centras.
67. Socialinės apsaugos terminų žodynas. *Socialinė parama*. http://sec.lt/pages/zodynas/index_.html (žiūrėta 2013-02-12).
68. *Socialinių įgūdžių teorija*. <http://elinara.ktu.lt/plc/cdk-specialistams/170720.html> (žiūrėta 2013-04-30).
69. Sutton, C. (1999). *Socialinis darbas, bendruomenės veikla ir psichologija*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.

70. Štuopyte, A. (2011). *Socioedukacinis darbas su vaikais bendruomenės centre*. Kaunas: Technologija.
71. Targamadžė, V., Valeckienė, Dž. (2007). Patyčių bendrojo lavinimo mokyklose samprata: priežasčių, formų ir pasekmių diskursas. *Acta paedagogica vilnensia*. 19. 159–170.
72. *Tarptautinių žodžių žodynas*. (2009–2013). <http://www.zodziai.lt/reiksme&word=stresas&wid=18810> (žiūrėta 2013-02-20).
73. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.
74. Urbonienė, A. (2004). *Studijuojančių socioedukacinio darbo specialybės profesinio pasirinkimo motyvacija ir jos vystymosi edukacinės prielaidos*. Daktaro disertacija, Kauno technologijos universitetas.
75. Vaitkevičius, J. (1995). *Socialinės pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Egalda.
76. Valickas, G. (1997). *Psichologinės asocialaus elgesio ištakos*. Vilnius: Lietuvos teisės akademija.
77. Vosylienė, E. (2009). *Socioedukacinis darbas su vaiku: mokomoji knyga*. Vilnius: baltos lankos.
78. William, C., K., Chu. (2013). *Internacional social work*. <http://isw.sagepub.com/content/51/1/47.short> (žiūrėta 2013-03-01).
79. Winkley, L. (1996). *Emotional Problems in Children and Young People*. New York.
80. Zaleskienė, I., Kvieskienė, G. (2011). Magistro studijų programos projektavimas: socialinės pedagogikos diskursas. *Socialinis ugdymas*. 14 (25), 13–30.
81. Zastrow, C. (2004). *Introduction to social work and social welfare: empowering people*. Australia: Thomson Brooks.
82. Реан, А., А. (2006). *Психология и психодиагностика личности*. Санкт Петербург: Прайм – Еврознак.

Lina Bartkevičiūtė

INFLUENCE OF CHANGING ENVIRONMENTAL FACTORS ON SOCIAL PEDAGOGUE ACTIVITIES

The Master's Degree Thesis

Summary

In this study theoretical analysis of influence of changing environmental factors on characteristics of the socioeducational activities is performed.

Hypothesis is made that changing society influences on the specific character of problems encountered by pupils as well as ways of giving socioeducological help and forms which require social educator's additional capacities.

The method of interview is used the aim of which is to investigate factors influencing social educator's profession. Content analysis method is used to process the qualitative research.

The study involves 10 social educators, 8 social workers working in general educational schools and 3 in orphanages, one respondent working in both types of organizations – in general education school and orphanage.

The empirical part deals with characteristics of socioeducational activities, the pupils' problems in general educational institution and child care institution, displays the main areas of activities, the form of social activity, the factors which impede social educator's profession and his professional successes as well as factors referring to the motives of choice of social educator profession.

The main empirical *conclusions* of the research are:

The nature of children's problems in the general educational institution is mainly associated with nonattendance, low motivation, lack of social skills and communicational skills as well as individual pupils' self-educational needs, the appearance of harmful habits. The nature of children's problems in child care institutions is most closely associated with delinquent behavior, undergoing a psychological pain - grief, self-harm, autodestructive behavior. The most effective working method while dealing with children who have problems is the help customization and differentiation method which is displayed by individual work based on the knowing of the child and the identification process of his wants and the development of social skills and practical educational activity.

Social educator's work is burdened with parents' indifference and detachment from the child's problems solving process, the delegation of responsibility to educators, underestimating teachers' work and the lack of teachers' understanding. Degradation of social climate, which affects the rise of children in social risk groups as well as the weakening of the authority of the

family. Social educator's professional success is equivalent to the ratio of learners development, which is based on the recognition and trust, as well as the help for learners in making decisions. Of no less important is the phenomenon of teamwork with colleagues, parents and the Head of Support. Professional success is highly dependent on social factors characterizing the teacher's personality and working principles: professional orientation, experience, type of employer, social competence, personal and professional characteristics.

Primary reasons for choosing social educator's profession is personal interests, which lead to the choice of the profession as well as the desire to help and calling.

The hypothesis that changing society requires new social competence of the teacher, determines the nature of pupils' problems and the forms of the presentation of socioeducational assistance has been proved.

Keywords: Social and Educational activities, children with problems, general educational institution, child care institution.

PRIEDAI